

משך

יתרו

חכמה

מו 91

מתמנה בכסף אין עומדין מפניו כו' והטלית שעליו במדרגת של חמור, פירושו עפ"י מה דתנינא שבת דף ק"ד דטלית של בגדים מלך אחד רבב חולץ, ושל עם הארץ דוקא שיהיה משני הצדדים ומדרגת של חמור כטליתו של עם הארץ, לכן אמר זה שהוא מתמנה בכסף הוא מבזה כ"כ עד שטליתו אינו חולץ עד שהוא הרבב משני צדדין שאין הוא מכובד כלל וכלל ודו"ק:

וְזָבַחְתָּ עליו את עולתך כו' את לאנך ואת בקריך. היה לכחוב מלאך ומבקר, רק הכונה לרמוז שבמבקר יאמר לכן בשר תאווה וכן הלאה והבקר יזכרו על המזבח לשם לעולה ולשלמים, ולכן כתוב את לאנך וכו' ודו"ק:

רא תבנה אתהן גזית, מכילתא ר' נתן אומר הרי תבנה שתי אבנים גזוזות שהניף עליהן ברזל שומע אני יהא המזבח כולו פסול, ת"ל אתהן הן פסולות ולא המזבח כולו פסול ולכן כתוב כי חרבך כו' עליה ותחללה בלשון נקבה על האבן ולא עליו ותחללנו על המזבח שהמזבח כשר, ודייק מדאמר אתהן שמורה על כל אבן ביחוד, ועל דרך גו"ש יתכן דדייק מאתהן אתהן האמור בננעי בתים דכתיב ותלנו את האבנים והשליכו אתהן, שכל הבית קיים, רק בפסיון שני בעי נתילה כל הבית, ולפי זה יתכן דמה דכתיב בפרשת קדושים באש ישרפו אותו ואתהן מורה, שאם נתערבו הנשרפין בנסלקין לר"ש דשריפה חמורה, ולרבנן בנהרגין או בנחנקין אין שורפין את כולם ויודנו כולם בקלה, שרק אתהן בשריפה לא אחרים, ולא אזלינן בשר רוצח כדקשה רי"ל לרבינו תם ודו"ק, ולפי י"מ דמשה בנה מזבח אחר מתן תורה למחרתו יעוי' רמב"ן על זה המזבח גם לוהו שלא יבנה גזית והוי רשות וזה ואם יהיה במה וג"כ נלטווה ע"ז, ולכן אסור להביא סכין ע"ש דמכפר במזבח של במה דבנין במה כשר בלילה וגם בלילה מכסין אותו:

כי חרבך הנפת עליה כו' יעוין דברי רמב"ן שהארץ ופירש טעם חדש, דשמיטה לאו עבודה שהיא בסמיכות של ברזל יעו"ש, ויפלא דהמטרה הלא עשו מלכי חשמונאים של ברזל וסדור המטרה עבודה ואבנים שנגזזים בכסף ג"כ אסורים למזבח דכתיב אבנים שלמות תבנה:

משפטים

שש שנים יעבוד לרבות הבן כו' ועבדך ולא ליורש נראה למאן דאמר כר"ז בן הקלב דבן וכת בנכסי אס שוין

זה נרמז מה שאמרו בחו"כ פ' שמיני שכל שבעת מי המלוואים היה משה משמש ולא שרתה שכינה על דו' שמטלחו גבוה מאד מאד ממטלת בני ישראל, לכן מן שירד בזכות משה לא ידעו בני מה הוא, כי לא השיגו ערך רוחניותו, ונשתנה הטעם בין לדיקים לרשעים כמו שאמרו ונפשינו קלה בלחם הקלוקל, ועיין יומא פרק יוהכ"פ באורך, עד שבא אהרן ושרת בבגדי כהונה גדולה, ששם היו כלולין על לבו כל שמות שבטי בני" בחושן ואפ"י, ובגדיו היו מכפרים כ"א כפרה מיוחדת על ישראל והוא מפני כי אהב שלום ורדף שלום, ועליו נאמר ויבכו בית ישראל כמו שאמרו ז"ל, לכן נראה כבוד ד' אל כל העם, וכן העננים שירדו בזכותו היו מקיפים כל ישראל כולן כאחד, וזה שאמר הלל הזקן שהיה במדרגת אהרן כידוע, אם אני כאן הכל ראויים להיות כאן במקדש לשאוב רוחי, אבל אם איני כאן מי כאן, מי ראוי להיות כאן במקום קדוש כזה, כי משמאי וחזקוני מטלחם גדולה כל כך עד שלא יוכלו העולם וכללות ישראל להתקדש על ידם וכמו עולות דלא מקדשי לחם, וכאשר תשקף תראה כי הלל היה הנהגתו להקדיש דרכיו להשי"ת, וכל הנהגתו בנשמיותו לשם יתברך בלבד, וזה בחינת שלמים, ושמאי היה בחינת עולה נפרד מן גשמיות ומתבודד והנהגתו היה נוראה, ולכן סבר ב"ה ראהי מעה כסף וחגיגה שתי כסף, שכן ישנה שני אכילות לכן באה מרובה כבחינתו ושמאי סבר להיפך והבן, ועיין ב"ה ריש פ"ב, ובמדרש רבה ויקרא פ' בהר על קרא דגומל נפשו איש חסדי, וכן הנהגתו בין אדם לחבירו כמו שאמרו בבמה מוליקין ובפרק מליאת האשה שרץ לפני עני בן טובים שלש פרסאות, ודוק בכ"ז:

רא תעשון אתי, שמשום שאפשר לעשות כמותן (רה"ש דף כ"ד) כדתינא לא יעשה אדם בית תבנית היכל כו' חלר תבנית עזרה כו' שולחן תבנית שולחן כו', לא תני מזבח תבנית מזבח ואולי משום דמלאנו לבני עבר הירדן שעשו מזבח גדול למראה (יהושע כ"ב) ואמרו ראו את תבנית מזבח ד' אשר עשו כו' הרי דפנחם הסכים עמהם וטעמו לא איתרורו למה אם מפני שגם במת יחיד טעון מזבח יעו"י, בסוף זבחים מחלוקת ר' יוסי ור"ש או משום דבני נח נלטוו בזה ע"י נח שבנה מזבח, או משום דלבית המטבחים דמי (זבחים פ"ה) ולריך ברור עוד אולי דוקא בעושה על מנת להשתמש בו ממורה להדליק בה שולחן להניח בו לחם וכן כולם כיוצא ודו"ק: **א**ר"י כסף וכו', ירושלמי בבורים, דין זה שהוא

משך

משפטים

חכמה

למאן דליף מן אס בגפו יבוא בראשי אברים נכנס בראשי איברים ילא, שאינו יולא ע"י הכאת ראשי איברים כעבד כנעני. סד"א דגרע שלא רלה לעבוד רק משום כי טוב לו עמך, ילא בראשי איברים אס הכהו רבו מכה אכזרי כזאת ולא גרע מעבד כנעני. קמ"ל שאינו יולא בראשי אברים, אולם גראה דת"ק סבר מוכר עלמו אין רבו מוכר לו שפחה כנענית ופירשו רבים מהקדמונים שמותר בשפחה רק בעל כרחו אינו מוכר לו וסד"א דגרע הוי כמוכר עלמו שכבר ילא ממכירת ב"ד בהגיע שש' רק מה שלא רלה ללאת סד"א דהוי ע"ז כמוכר עלמו ואין מוכר לו בעל כרחו, או אף זה סד"א דאס מתה שפחתו שיערו לו בטרם הגיע שש תו אסור בשפחה אחרת כדין מוכר עלמו קמ"ל ודו"ק:

ועבדו לעולם, יש לעיין בעבד עברי שנמכר בזמן שהיובל נוהג, ובתוך שש בטלו היובלות כמו בשעה שהגלה עשרת השבטים שלא היו כל יושביה עליה כיון שאין עבד עברי נוהג אלא בזמן שיוכל נוהג, מי פקע עבדותו או דלמא נשאר עבד כמו שדה אחוזה וא"כ הרי הגרע שאינו יולא בגרעון כסף ויולא רק ביוכל אס היה יוכל הוי אפקעתא דרחמנא ואס לא היה יוכל, שנבטל היובל נשאר עבד לעולם כל חי האדון ומדוייק הכתוב ועבדו לעולם לפי פשוטו שהוא עובד אותו לעולם רק אס יהיה יוכל מפקיע, והבן, ועיין תוספות עורכין דף ל"ג ד"ה אלא, ובדמב"ן גיטין גבי פרוזבול יעוי"ש ודו"ק: **כמשפט** הצמות יעשה לה, לשיטת הסוברים דכתובה דבר תורה יתכן הפירו שדיכחוב לה כתובה ודו"ק ונכלל זה בדברי רמב"ן יעו"ש:

ועונתה עונה שזה מענה על שאלת הטבע: **אם** שלש אלה לא יעשה לה וכו', לפי הדין יכול להתקיים פשט הכתוב כפי מה שפירשו רבים בראב"ע דקאי על שארה כסותה ועונתה והכוונה דאשמע לן קרא מאי דאשמע מתניתא בפ"ק דקדושין ואס יעדה כו' מה"ד לא ליבטיל הלכתא מנה קמ"ל, והלכה כרבא דמאן ארס כמה נשים על אשתו והוא דמאי קאי בסיפוקיהו, לכן קמ"ל דאס יעדה וישא אחרת ולא מלי יהיב לה מזונה וכסותה כופין אותו להוליא חנם רק בגט ככל אשה ומכש"כ היכי דמודר משלשה אלה כופין אותו להוליא בגט, ולר' אחי א"ש טפ"י דסבר דככל אשה אס נושא עליה כופין אותו להוליא, חדשה כאן התורה דמלי לישא אחרת עליה שלא מדעתה כיון שאביו יעדה לוי ובפרט למ"ד בירושלמי דמיעדה לבנו קטן ושלא מדעת שלמה נתקדשה

שוין לנחלה, אס כן באשה שקנתה עבד עברי ומתה דלגבה הבן והבת שוין ולא נקרא הבן רק יורש ואין עבד עברי עובד אותו ואולי על אשה שקנתה עבד עברי תנא בירושלמי בקדושין שס העבד עברי והאמה אינם עובדים לא הבן ולא הבת יעו"ש ודו"ק, וגם בשדה אחוזה גראה דמוקמה בת לאמה בשדה אחוזה לר"ז בן הקלב יעו"י ערוכין כ"ה בע"ב ודו"ק היטב:

אם אדוניו יתן לו אשה, הענין כי בנשואי אשה יש שני דברים, האחד שאס אינו נושא ממשע הדמות, ר"ל שאינו מקיים פו"ר שזוהי השלמת הבריהא ותקונה, והשני ששרוי בחטא, וכאן ע"י שפחה אינו מקיים פו"ר שולדה כמותה רק ששרוי בלא חטא, וזהו אס אדוניו יתן לו אשה, היינו אשה כזו אשר התועלת אינו רק לו ולא להשלמת הבריהא:

ובמכירתא, אס אדוניו יתן לו אשה, ר' עקיבא אומר אס אדוניו יתן לו, המיוחדת לו שלא תהא בשפחה הפקר, פירוש דר' ישמעאל לא מלי לדרוש כן, דלדידיה אמר פ"ב דכריתות ששפחה חרופה היא שפחה כנענית המיוחדת לעבד עברי וחייב עליה אשם ומלקות, א"כ כ"ש דאינו מוכר שפחה לשני עבדים, ורק רע"ק לטעמיה דמוקי קרא דשפחה חרופה בחליה שפחה וחליה בת חורין יעו"ש, ור' ישמעאל מוקים לו למוסרה בעל כרחו ולמעוטי מוכר עלמו יעו"ש בקדושין בסוגיא דעבד עברי ודו"ק:

האשה וילדיה תהי' לאדוניה הי' לו לאמר יהיו ואולם מלמדנו כח האדון אשר העבד קניו אליו אשר אס יש להשפחה ילדים יכול האדון לכפותה לינק את ולדות אחרים, ולא תנוק את ילדיה ולכן אמר תהי' שאס האדון רוצה אין ילדיה אלה ודו"ק: **והוא** ילא בגפו, מכילתא, ד"א למה נאמר לפי שהוא אומר שש שנים יעבודי, אין לי אלא כו' גרע [שאינו יולא בשש] מנין ת"ל והוא ילא בגפו להביא את הגרע, ר' ינחן אמר א"ל ומה העובד שש שמייעט הכתוב יליאתו ה"ה נוהג בו מנהג האמור בפרשה, גרע שריבה הכתוב יליאתו אינו דין שינהוג בו מנהג האמור בפרשה, לכאורה יש פירכא מה לגרע שאינו עובד הבן לפיכך לא ינהוג בו מנהג האמור בפרשה, ולי' שלענין מה שאינו עובד הבן, לא מטעם קולא הוא דאקיל רחמנא גביה, רק משום דאמר אהבתי את אדוני וכתב כי אהבך, ואת ביתך כי טוב לו עמך, והבן, על עבדותו לא נתראה שמי יודע האס טוב לו עמו ואס יאהוב אותו, לכן אינו עובד הבן וי"ב, אולם

ג"כ ולכן לא היתה קולטת לרולח וטעם זה מושכל וכמו שאמרו בלגו חלינה סחומה סוף סוכה יע"ש:
יב ייד איש על רעוה להרגו בערמה מעם מזבחי
 תקחמו למות. לא מוזר לומר דכוונת המקרא
 למה שנהוג אלל העמים וכתוב בתורה פן יהרגו
 אנשי המקום בפרעה ואבנימלך, ולשון ערמה מלאנו
 אלל נחש והוא נתן עינו בחוה כדברי הגמרא בפ"ק
 דסוטה. הוא אמר אהרוב אדם ואשא את חוה. וזה
 שאמר, פי ייד איש על רעוה ויחמוד אשת רעו
 ויהרגו כדי לישא אותה לכן אמר מעם מזבחי תקחמו
 למות. כי זה יתכן להיות בכהנים יותר משום שגרשה
 אסורה עליהם ולכך אין להם לפעמים עלה אחרת
 ומוכרחים רק להמית בעליהם. והכהנים הנשים לריבות
 להם לעסקי קרבנות וזה ויולדת. לכן אמר מעם מזבחי.
ורפ"ז יתכן מה דדריש בפרק בן סור"מ איש מויד
 ומזריע יאל קטן שאינו מויד ומזריע. פירוש
 שאינו מוליד מלשון וייד יעקב נזיר דלפ"ז איש שאלל
 הקטן לא נגמרו כלי ההולדה ואינו מתאוו ולא מזוי
 אללו אופני ריחיה כאלה. וכן קטן אינו מזוי אלל
 המזבח שאינו עובד ועבודתו פסולה כמבואר פ"ק
 דחולין דף כ"ד ע"ב ודו"ק:

ובמכירתא, וכי ייד איש להוליך הקטן. דמאיש
 כי יכה כל נפש אדם. הוינא
 ממעט קטן שהרגו קטן דכתיב כל נפש אפילו קטן.
 ולכך כתיב מכה איש שהמוכה גדול חייב אף קטן
 קמ"ל דאף אם הרג לגדול ג"כ פטור ודו"ק. ומה
 שצריך להוליך קטן משום דכ"י נח הוזהרו על הרחיצה
 יעיון או"ש הלכות איסור"ב:

שם במכילתא רעוה להוליך אחרים. איסי בן עקיבא
 אומר קדם מתן תורה היינו מוזהרים על
 שפיכות דמים [פירוש דישאל שרג עו"ג אז חייב
 מיתה] לאחר מתן תורה תחת שהחמרו הוקלו. פירוש
 דבאמת גם כעת אנו מוזהרים על רציחת אחרים ומה
 שפטור ישראל שרג עו"ג (בימים הקדמונים) הוא
 משום שהחמרו. פירוש שדמו של ישראל חשוב בעיני
 מלכו של עולם ולכך אינו נהרג עבור עו"ג. לכן
 הקלו העו"ג שישראל ההורג פטור. ולכן אמר באמת
 אמרו פטור מדיני בשר ודם ודינו מסור לשמים
 ומהאי טעמא נראה דאדם המזיק לעו"ג חייב לשלם
 אע"פ דאם הורגו אינו נהרג. ולא שייך בזה ולא יחא
 ממונו חמור מגופו. דטעמא דפטור בהורגו משום שקשה
 בעיני השם להרוג ישראל ויקר המותה לחסידיו. משא"כ
 ממונו ודו"ק.

ויתכן משום דישאל שרג בן נח איכא מלבד
 חטא

נחמקדשה לו לכן מצי לישא אחרת עליה ולכופע כיון
 שנתיעדה לו בעל כרחו מצי לישא אשה דמדעתה
 כורתת לו ברית. וזה ישר. ומזה מקור מרווח לכל
 מה שחייבוהו חכמים וכופין אותו להוליך ודו"ק:
ובמכירתא, אבא חנן משום ר"א אימר וילאה
 חנם בבגד אין כסף בסימנים. מגיד
 שהיא יולאה בגרעון כסף. הגה עיקר הגירסא כהגהת
 הגר"א שמחק בבגד. וילל וילאה חנם אין כסף
 בסימנים מגיד שיולאה בגרעון כסף. ולכן לא כתב
 וילאה לחפשי דנערה חוזרת לרשות אביה ואינה חפשיה
 ונקיט סימנים היינו כולל הנערות והבגרות. ואי משום
 דמיתרי קראי. זה אינו דקרא אתי להשמיענו דיולאה
 בגרעון כסף דהיינו דדייקינן שיש מקום שיולאה בלא
 כסף ולא חנם והיינו שר' אליעזר סבר כבית שמאי
 דשמותי הוא. דהאשה מתקדשת בדינר וכתם כסף
 האמור בתורה כסף לורי והיינו דינר. מטבע הפחותה
 בלורי כדפירשו בתוס' בדף י"א. וזה שאמר שבסימנים
 יולאת בחנם בלא כסף. הא יש מקום שיולאה בלא
 כסף ולא חנם והיינו כשגורעת בפדיונה והיא נמכרת
 עבור כסף והוה עבור דינר. ולכן בסימנים לא מהדרינן
 הכסף שנתן להאב. אבל בל"ז יש מקום שלא מהדרינן
 הכסף שנתן לאביה וחנם אינה יולאה והיינו שאין
 כסף דינר. אבל חנם לא כשגורעת. ועיון דברי ר"ל
 שם דמכירה שלה בעי כסף היינו דינר לבית שמאי.
 ולזה אמר קרא וילא חנם אין כסף למידק דיש מקום
 שאין כסף ולא חנם. והיינו שמכרה בדינר והוא מגרע
 אין כאן דינר שזה כסף לורי. וחנם ג"כ לא הוי.
 וזה עומק הפשט למתבונן. ור' אליעזר לא מצי לפרש
 טעמייהו דב"ש כדריש לקיש דכתיב והפדה מלמד
 שיולאה בגרעון כסף. וכמו היכי דלא מצי ליעד לא
 מצי האב לזכנה. כן היכי דלא מצי לגרע. דהא ר'
 אליעזר מפרש דמוכר אדם את בחו לקרובים כמפורש
 בדף י"ט ע"ב. והמכילתא דרשה והפדה היינו לשפודה
 אב או למנות פדיה יעו"ש ודלא כר"ל על גרעון ודו"ק
ושמתי לך מקום. ואיזה מקום קולטו זה מחנה
 לוי. רש"י. בפרק פרת חטאת דף ק"ו
 אמרינן ובשילה לא היו אלא שני מחנות בלבד יעו"ש
 דמסיק לקליטה. נראה קצת טעם דאברהם בשילה מחנה
 לוי חשיבותה משום דכתיב בשופטים וישימו להם
 פסל מיכה כו' כל ימי היות בית האלקים בשילה.
 ושם במיכה כתיב ויאמר מיכה עתה ידעתי כי יטיב
 ד' לי כי היה לי הלוי לכהן הרי דהמכשול היה
 דהואיל והיה לוי ממשרתי בהמיק לכן בטלה
 אז קדושת מחנה לוי ונתחללה כבודה ומעלתה

משך

משפטים

חכמה

ועיין גמרא בחובות ל"ב ע"ב ובאור שמח סוף הלכות נערה בזה:

וכי יכה וכו' בשבט נקום ינקס. לדברי רמב"ם דרוקא בשבט שדרך להכות בו רב לעבד ואב לבנו יעושי. איש פשטיה דקרא. דאיפוא שכית עדים גמורים והתראה ברב שמכה את עבדו. ובלא התראה ועדים גמורים הלא הדין דמכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורים כו' וזה נקימה. ואם יום או ימים כו' לא יקס שאין מכניסין אותו לכיפה ג"כ. כן הוא לפי הפשט ודוק. ואולי רומז על זה לשון לא יקס ודגש הקו"ף משלים הטו"ן. שיותר טפי היה לכתוב לא ינקס. להורות על דין כיפה שהוא מלא קומתו שלא יוכל ליטב ולשכב אך לעמוד כמבואר ברמב"ם:

ובת תחת ידו. במכילתא. הא אם הכה ומכרו לאחר ומת פטור. ל"ע טובא. דא"כ הוי התראה ספק שמא ימכור אותו. ולא שייך כאלו סברת חוס' גיטין ל"ג ד"ה ואפקעינהו ושבת דף ד' ע"ש והבני ואיך משכחת מיתה ונקס ינקס. וגרסת הגר"א מחוררת מאוד. ורמב"ם לא הביאוי ואין זה ענין להך דאמרינן סנהדרין ע"ב אשתני דינא אשתני קטלא. דהכא אין השנוי ברולת רק בנרלת ופשוט. אמנם ראה בתוספתא דב"ק הגירסא כמו שהוא לפנינו עיי"ש ודו"ק:

אך אם יום או יומים יעמוד כו'. עיין רמב"ן. ואולי הדין שב"ד אומדין אותו אם ראוי לחיות מהבאה זאת מעת לעת פוטרינן אותו ולא ינקס אף אם ימות אח"כ. שכבר ילא מביד זכאי וכמו באמרוהו לחיים בבן חורין ולפי"ז איש הלשון יעמוד ולא כתיב אם יום עמד ולא כתיב יחיה רק שהב"ד אמדוהו להתקיים יום או יומים ופשוט:

וכי יגח שור את איש כו'. הגה בכל הפרשה כתוב איש. וקאי בעל או בעליו על הקודם. אבל כאן לא כתיב רק כי יגח שור לבדו ולא כתיב שור איש. הוא מפני ששנו חכמים במשנתנו. דשור ההפקר ושל הקדש שנגח ג"כ חייב סקילה ויהיה שור בלא בעלים ג"כ חייב סקילה. וכי כתוב אחר זה ובעל השור נקי. על כרחין על הבעל שזכה בשור אחר הנגיחה. וזה כהך תנא דאמר ילא פלוני נקי מנכסיו ואשמועינן דהשור נאסר בהנאה אף עורו. וזה פשוטו של הפסוק. ובזה השבתי לשואלי. אימור לא אסר התורה הנאת השור רק לבעל השור לא לאחרינא [אע"ג דבאיסורי הנאה דבר תורה לא שמענו לחלק בין זה לאחר]. אבל לפ"ז דקרא לא מזכיר בעלים בנגיחה רק שהיה שור של הפקר ועל בעלים של שור. הוא שזכה בהשור אחרי הנגיחה ג"כ נאסר בהנאת שור

חטא הרליחה עוד עון דחילול השם ית' וכמו שהפליגו בירושלמי אלו מליאות ניחא ליה לשמוע בריך אולודדין דיהודאי מן כל. אגר עלמא כ"ש ברליחת גופו החלול. השם ובזה אמרו אך יוהכ"פ ותשובה ויסורים כו' רק מיתה ממרקה כו' אם יכופר לכם העון עד תמותון נמלא דיש עונש מיתה על חילול השם ואיך יכופר לו ע"י מיתה חטא הרליחה ועל כרחין דינו מסור לשמים ודו"ק:

ומכה אביו ואמו כו'. מכילתא. אין לי אלא אביו ואמו אביו שלא אמו כו'. ר' יוחנן אמר וכי לא באת אמו אלא להחמיר עליו או להקל עליו לא מפני שהחמיר בו הוקל בו ת"ל ומכה אביו ואמו. יתכן פירושו עפ"י שני הקדמות להחובל בחבירו פחות מפרוטת לוקה. ולאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד אין לוקין. נמלאת את אומר שהחובל בחבירו פחות מפרוטת לוקה מקרא דלא יוסיף כו' ואם הכה את אביו הלא לא ניתן למלקות משום דמלי לבוא לידי מיתה. אם יכה עוד את אמו אחר כך וכדאמר פרק מרובה דף ע"ד למ"ד הכחשה תחילת הזמה אין לוקין על הכחשה משום דמלי לבוא למיתה אם יוזמו אח"כ. ועיין סנהדרין פ"ו בסוגיא דעדי גניבה בפס' שהוזמו ובעל המאור ומלחמות שם. לזה אמר דעל כרחין אביו או אמו דאם תאמר אביו ואמו שניהם הלא נמלא חומרו מביאו לידי קולא שאם יכה אביו לחודיה יפטור מכלום אף ממלקות. ובחובל בחבירו לוקה. וכן:

וגונב איש ומכרו כו'. המוכרו לקרובים פטור וכמו שאמרו עד שיוציאו מרשות אחיו. שזה גניבה אלל נפש שמרחיקו ממשפחתו ומוכרו. ולזה אמר קרא שאף אם הוא פחות ונכזה רחוק מכל הרגש אחיו וחיי משפחה עד כי הוא ממר ליולדתו ומכה את אביו גם אותו אם ימכור איש מות יומת. ולכן הפסיקה תורה בין מכה למקלל. וזה כי התורה הרחיקה הקנין עבדות לגמרי מהחברה האנושית ודו"ק:

ונקדה המכה מכילתא. שומע אני מן השבת ומן הרפוי. פירוש דסד"א דמותה לדבר חמור הוי מותרת לדבר הקל וא"כ מלקי לקי משום לאו דחובל בחבירו. ממונא לא משלם ופטור משבת ורפוי. משום דאין אדם לוקה ומשלם ת"ל רק שבתו יתן ורפא ירפא. מוז' ממה שנותנין לו דמי איבריו ונותנין לו דמי שבתו ורפוי. פירוש עפ"י מש"כ הגהות אשר"י סוף פ"ב דב"ק דד' דברים אינו חייב באחרו ביה. לכן קאמר דמיירי הכא כגון דמשלם נזק. ולכן אפילו התרו בו לדבר חמור. בכ"ז פטור ממלקות משום תשלומי נזק ולכן הו"חייב לשלם גם שבת ורפוי ודוק.

פלא. ומה דרשו דיש כאן בור שחייב בניזקין ולא במיתה. היינו בור ט' טפחים. ודבר זה נמסר לחכמים לדעת מה זה בור לניזקין לבד ואיזו בור ראוי למיתה וקים להו לרבנן יו"ד עבדי מיתה ט' ניזקין עבדי מיתה לא עבדי. דהו"ל למיכתב והנפול יהיה לו או דה"ל לכבד ומת קודם. וזה עומק הפשט שגילו לן רבותינו. והוא קרוב לפירוש שני ברש"י דף ג' ע"א ד"ה וזה אב לניזקין ודו"ק. ובשאר, כי יגוף שור איש את שור רעהו ומת אע"ג דכל הדין הוא כן בניזקין כמו במיתה. כתב ומת משום דפשטיה דקרא דוגם את המת יחלוף. הוא כר' יהודה דשבת גבילה לניזקין פלגא ושור שור מאתים שנגמחוהו ומת והיא שור בשעת מיתה מאה זוז והושבחה הגבילה והיא שור בשעת העמדה בדין מאה ועשרים זוז. המזיק משלם תשעים וזה דוקא במיתה הא בניזקין קי"ל שאם נגח שור שור מאתים והושבחה על ט' זוז נותן כשעת הנזק ואין לניזקין בשבח כלום. ועיין יש"ש וט"ז סימן ט"ז בזה. וא"כ דינא דוגם את המת יחלוף הוא דוקא במיתה לא בניזקין וז"ל ודו"ק.

והא דשור ולא אדם חמור ולא כלים. הוא ענין מושכלי. משום דאדם בן דעת לשמור עלמו מבזר שיש בו כדי להמית. וכלים איך באים אל התקלה הא סתם כלים דלאו הפקר נינהו בעליהן משמרי. לא כן בעלי חיים דדרךן להלוך ואין בהן דעת לשמור עלמן. ובכ"ז בשור פקח ביום פטור וזה מרומז בגמ' ג"ד ע"ב נפל לתוכו בן דעת פטור כו' מאי בן דעת מין בן דעת פטור. ולזה לא שייך לחלק בין אדם לעבד. דאטו עבד לאו בן דעת הוא ומתורץ קושיית חוספות דף מ"ט ד"ה חמרתא מעברתא דלענין שור שהזיק דפטור עליו האדם מדמי וולדות לא הוי רק קולא דאקיל רחמנא מוגה"כ שפיר מחלקינן בין עבד לאדם. ובאמת מלך הסבירא מחזור ט"ז שיטת ירושלמי דבבזר שיש בו עשרה טפחים כדי למות. פטור גם מנזקי אדם וכלים. ובבזר ט' מייב. משום כיון דאינו עמוק. ובבזר כזה אינו נזהר גם בן דעת ולא אושי מילתא ונאלי דארעא מיקרו ולא אסיק אדעתיה לשמור עלמו מהן ובבזר עשרה הו"ל למיזהר וקלא א"ל דבור יש במקום פלוני ודו"ק.

ונפר שמה כו'. היה ל"ל ונפל בו. ומורה דאף אם הבור הוא סיבת התקלה חייב וזה אם נפל חוץ לבור והוא כשמואל בדה"א מ"ב יעו"ש. ופשטות הכתוב מורה לנו. דאם חפר או גילה אחד בור בחצר של חבירו ונפל שמה שור או חמור. משלם הבעל החצר דכיון דידע איבעי לי למלווי. וזה שאמר

כי

שורו ומו ליכא לחלק בין הבעל לאחרינא דאיהו לא פשע מידי. ודו"ק.

מכילתא. פ' יו"ד. רשב"י אומר למה נאמר כו' ומה במקום שלא עשה בו קטנים כגדולים כו'. לא אם אמרת להלן שעשה בו שלא מתכוון כמתכוון. פירוש דר"ש לטעמיה בש"ס דף מ"ד ע"ב דניזקין שלא בכוונה פטור עיי"ש ולכך קאמר הך פירכא אבל אכן קי"ל כר' יהודה דמחייב אף שלא בכוונה. ולכן פרשן שכן חייב בד' דברים ופשוט מאד:

והשור יסקל בכלתא. ומנין שאף בהגלה אסורה אמרת קו"ח ומה עגלה ערופה שהיא מכפרת על ש"ד ה"ה אסורה בהגלה. שור הנסקל שסופך דמים וכו'. הן מכילתא סתימתא ר' ישמעאל כמוש"כ רמב"ם בהקדמתו. ור"ש לטעמיה דסובר עגלה ערופה מחסר מחיים משעת ירידתה לחל איתן וכמפורש בקדושין נ"ז ע"א ובזכריות כ"ה עיי"ש היטב. ולכך שפיר יליף דמחסר משנגמר דינו בהגלה לא כן בגמרא דילן לריר קרא דמחסר מחיים. והא דפריך דלמא אחי קרא לאה"ל לאחר סקילה היינו למלקות. דמעגלה ערופה לית בהו מלקות והא דיליף ר' לאסור ענינא קו"ח משה"כ הינו מחיים דע"ז ליכא קרא ודו"ק.

שם במכילתא. ר' יהודה אומר נקי מיד"ש שהיה בדין כו' ת"ל ובעל השור נקי ביד"ש. הרי דסד"א דמועד יש לו כפרה בדמים. ותם אין לו כפרה. דר"י לטעמיה דסבר דמליט תם חמור ממועד שבתם צעי שמירה מעולה ודו"ק.

והשור יסקל. במכילתא שורו מנין היה רי"ש אומר קו"ח ומה חטאת שבשרה מותר בשחיטה. שורה אסור. שור הנסקל שבשרו אסור בשחיטתו א"ד כו'. הגה מכאן מוכח דלא כשיטת ר"ת בכ"מ (ובסג"ד אין באורך) דמחיים אינו אסור בהגלה דא"כ מה דמיון להדדי. התם מחסרי מחיים ומאן שרי להעור. אבל הכא מחיים לא מחסר כלל ומאן אסר להעור ודוק. ובחידושי לב"ק הארכתא בזה ודו"ק.

וכי יפתח איש בור כו' והמת יהיה לו. הזרות מבואר דלא כתוב קודם ומת רק ונפל שמה שור או חמור. ובתור כן כתב והמת יהיה לו כאילו הוי כתוב ומת מקודם. ובוא וראה בכל הפרשה כתוב ומת. ואח"כ מדבר וגם את המת יחלוף כו' שהמת הידוע יחלוף אבל כאן לא נזכר קודם מיתה ואחר כך כתב והמת. כאילו היה מדבר קודם ממת. וזה

משך

משפטים

חכמה

כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור פירוש ברשות אחר. בעל הבור יסלם דאיהו חייב למלווי הק' בור ולכסותו וכן כתבו רבנן בתוספות דף מ"ח ע"א סה"ד אע"ג וברק כ"ט סה"ד פליגי ודו"ק:

והמת יהיה לו לניזק כו' מגיד ששמן דמי נבילתו ומנחה לו דמי נזקו. מכילתא. הנה תלמודין ב"ק ג"ב דרש למעט שור פסולי המוקדשין שאין המת שלו, והמכילתא סברה דפודין הקדשים להאכילן לכלבים ח"כ המת שלו שראוי לפדותו וכמו שעמדו התוס' על זה שמה [ולא שייך לומר לו ולא לאורו וכמו שראיתי בחת"ם י"ד שהקשה בן דאטו לא לאורו כתיב כיון דנבילה הואי ואינה ראויה לאכילה ופשוט] ואזלא מכילתין לטעמה דקאמר ר' ישמעאל סתמא דמכילתא לעיל סוף פרשה י"ד נמאלתו למדים קדשים יש להם פדיון, הרי דפודין קדשים להאכילן לכלבים ודוק, והא דלריך לבעלים מטפלים בנבילה עיין בשיטה מקובלת ב"ק דף י"ד שהקשה דמלן בבור לבעלים מטפלים בנבילה דמכולהו לא אחי שכן אין תחילת עשייתן לנזק יעו"ש מה שתיירן ודו"ק:

וכי ינוף. מכילתא. בכלל נגיפה נגיפה כו' אבא חנן משום ר"א אומר נגיפה, נגיפה, דחיה, רבילה. בעיטה, נשיכה מיין ת"ל ולא ישמרנו בעליו כו' ומה ת"ל ולא ישמרנו הוסיף לו הכתוב שמירה אחרת ואיזו זו נשיכה. הנה נראה דפליגי דלתיק אם הועד לנגיפה הועד לחמישתן ור' אלעזר סבר דמועד לנגיפה אינו מועד לנשיכה, אבל רמב"ם פסק דמועד לדבר אחד אינו מועד לדבר אחר (עיין פ"א ה"ה). ואולי יש לאמר דאם נגח ולמחרתו נגף, ולמחרתו בעט לתיק הועד לכל, כמו מועד לשור וחמור וגמל דנעשה מועד לכל המינים, ולנשיכה לא הועד לר"א דכמו שפירשו תוספות הק' דמועד לאדם מועד לבהמה כו' לרב פפא עיי"ש. ולי"ע בדברי הרב המגיד ובספרי הקדמונים ואם כה א"ש דברי ר"א שסובר שלנשיכה לריך שלא ישמרנו, הא מן דברים אחרים אינו מועד לנשיכה, שלנשך בעלי חיים אין דרכו של שור יותר מכל מילי דנגיפה וכו' ודוק:

אן נודע כי שור נגח כו'. הנה בשור שהמית איש או אשה כתיב והועד בבעליו ולא ישמרנו, ונראה דלר' אחא דסבר דנגין מאלמד וגמל האומר בין הגמלים וגמלא שור הרוג בידוע בידו שזה הרגו, וזה דוקא בשור שנגח שור ככה"ג, אבל אם המית איש הרי איתקוש מיתת שור למיתת בעלים כדכתיב וגם בעליו יומת, ובדיני נפשות אין דגין מאלמד אף לר' אחא, כמפורש סנהדרין דף ל"ז ע"ב בדיני נפשות הוא

דלא אמדינן, הא בדיני ממונות אמדינן עיי"ש ועיין תוספות פרק כילד הרגל דף כ"ד ע"ב ד"ה במכירתן כו' והבן, או דלסברה רש"א דדוקא גבי דיני נפשות אין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד, לכן שם גבי נוגח איש כתיב והועד בבעליו וכו', משא"כ במונח שור לא בעי שיעידו בפני בע"ד כתיב או נודע כו' ודו"ק: **כ**י יגנוב כו' וטעמו או מכרו יעיון רש"י, ובעני השעמים יתבאר דברי הגמרא בפרק מרובה גנב עגל ונעשה שור, טלה ונעשה חיל כו' ותשלומי ד' וה' כעין שגנב כו' ח"ל כי השתא, היינו דלא משלם משום שא"ל תורה גנובי ממך, ח"ל רחמנא ניללן מדעתא דילך כו' אדרבא רחמנא ניללן מדעתא דילך. הפי' דפליגי בהך תרי טעמי דלטעם דמשום דבעלי ממלאכה אס' כן כי גנב ממנו עגל הלא היה מלאכתו פחות ואח"כ נעשה שור היה למרישה וה' הבעלים עושה בו מלאכה אס' כן מסתברא דחיוב תשלומי ד' וה' באין כבשעת הטבחא ומכירה שאז היה ראוי למלאכה גדולה וה' משתכר בו הרבה והיה לו להחייב בתשלומין כפי שעת החיוב בעת הטבחא [ועיין רא"ש סי' ב' מה שמחלק בין כופל לר' וה' יעו"ש] אבל לטעם דגדול כבוד הבריות דבעת הגניבה ה' לריך להטעינו על כתפיו הלא אז היה בשעת הגניבה, ורואים אנו השקפת התורה גם בחיוב על הטבחא או המכירה להקל עליו עליו מפני שבעת הגניבה ה' מבזה עלמו עליו ואס' כן חזינן כוונת התורה שישלם דמיו כפי מה שהיה בעת הגניבה על אפן זה יתחייב בעת טבחא ארבע וחמש בדמיו כיון דבחילוק בין שור ושה לופי' מבט התורה על מה שהיה בעת הגניבה וזה נכון ודיוק היטב. והגנב דעל מה שבטל ממלאכה זה הוי שבת דליכא בבהמה מכל מקום הקילה התורה עבור זה בתשלומין ובפרט דהבעלים ה' משתכר וכמו דאמר בערוכין אס' ה' אכר עותן לו למדו ובטלו מאומנתו ודוק:

ושבחו או מכרו. מכילתא. הקיש טובח למוכר ומוכר לטובח. מה מכירה חוץ לרשות כו' מה מכירה מותרת באכילה, אף טביחה מותרת באכילה, מה מכירה מותרת בהגהא אף טביחה מותרת בהגהא, ותמזה לכאורה, אמנם מה נעמים הדברים לפמש"כ בשיטת רא"ש בשיטת ר"ן, דתנא דמשנה דילן מיירי בטובח ע"י אחר ושוחט בשבת פטור משום דאינה ראויה, ואעפ"י כן שוחט טריפה חייב, דהא אינו עומד רק לשחיטה כזו, אך שוחט בשבת הלא היתה עומדת לאכילתו ובשחיטתו אסרה באכילה עיי"ש בחידושי' וזה מכוון המכילתא, מה מכירה מותרת

משך

משפטים

חכמה

ממ 97

מוותרת באכילה, שאין לך מכירה שתאסר הבהמה באכילה רק היא כמו שהיתה, ובהנחה אשכחן דאוסר המכירה במוכרה לע"ז, ולא לאכילה ואין המכירה סיבה לאסור אותה באכילה. כן גם הטביחה אינה רק אם אינני סיבה לאסור, העשר באכילה, אבל שוחט בשבת או קדשים בחוץ וכיו"צ, שהשחיטה סיבה לאסור אותה פטור מד', וה' משא"כ שוחט טריפה דאינה עומדת לאכילה בלחיה ודוק, והדר דריש מה מכירה מותרת בהנחה כו', פירוש למעט גונב איסורי הנאה ל"ל קרא דאף מוכפל פטור רק בל למעט, כשנאסר ביד הגנב וטבחיו פטור, והא דטבח שור הנסקל חייב ע"ין בכתובות ל"ב בתוספות שם והבן, ור"י דלא סבר הך דרשא לעיל דף ע"ז, היינו או דפליג ותנא דתוספתא מסייע ליה, או סבר דגבי קדשים לא שייך דכיון דממון הוא אלל בעלים לריש ואמאי יהיה פטור אטביחה, וכן בטריפה בשוחט סברא לפטור, דכיון דאינה עומדת לאכילה מי הוא אשר בשגטון ינהג לשחוט דרך שחיטה [ולא לנחור ולעקר] כדי להתחייב, משא"כ במכר הלא עיקרו עומד למכר ולמלאכה, וכיו"צ, ופוק חזי מה דנקטה משנה דילן דף ע' השוחט וגמלא טריפה, דקמ"ל דאף דקודם שחיטה לא הייתה טריפה פטור ר"ש ודוק.

אורם בפשוט נראה דל"ל מה [טביחה] מותרת באכילה, פירש שחיטה ראוייה בעינין וטובח טריפה פטור, כן מכירה בעי' שהיה ראוי לאכילה, פרט למוכר טריפה שהוא פטור, ומה מכירה מותרת בהנחה אף טביחה כו' שאם אסור בהנחה אינו נמכר דאינו עליו בעלים כלל, כן בטביחה, היינו אם שחט קדשים תמימים בפנים שהוא פטור וכריש לקיש בפרק מרובה דף ע"ז ע"י"ש, וע"ין תוספות פרק אלן נערות גבי שור הנסקל אם טבחיו.

והנה רישא דמכילתא, מה מכירה חוץ מרשות, אף טביחה חוץ מרשות, ופירש מרשות הבעלים, ולי"ע דאי ברשות היינו שלא הגביה עדיין, מוכפל נמי פטור ולמה לי קרא דתשלומי ג' לא משלם, והיה נראה מזה קלם ראייה לשטת ראב"ד בשיטה מקובלת, דהא דאמר טבח ומכר ברשות, פירשו אף שהגביה הגנב וקנה אותה, וע"ין, אולם יש לי"ש בכמה אנפי ודוק: **שם** במכילתא, מה טביחה כולה אף מכירה כולה, והנה לכולה לא בעי היקשא דטביחה, דלעיל גבי גונב נפש ומכרו דריש ומכרו שמכר כולו ולא חלויו רק כוונתו, כמו דטביחא הוא דבר דאיתא בטביחה פרט לקרנה ולגיוותיה, כן מכירה אם מכר חוץ מקרנה חייב דו"ה וכן מפרש בגמרא דרבי סבר

הקישא ות"ק לא דריש הקישא ע"י"ש ודוק: **שם** במכילתא, עד שלא יאמר יש לי בדן אם הטובח חייב מוכר לא כשי"כ כו', שטת המכילתא ע"כ כהן תנא דעיקר חיובא דמכירה, היינו שמכר לאחר יאוש, דנקנה להלוקח ביאוש ושינוי רשות, אבל למ"ד דקודם יאוש מפני שנשחטש בחטא, ח"כ לא דמי כלל לטובח, דטובח קנאו בשינוי מעשה ועוד דהאנו מעשיו ופשוט, וע"ין ב"ק דף ס"ח ודוק:

שם במכילתא, ד"א וכי יגנוב אף מוקדשין היו בכלל כו' ת"ל זה הדבר, כו', הנה לא מצי אחיא כריש דסבר שחיטה שאינה ראוייה לא שמה שחיטה, דקדשים בחוץ אסורים, ולכולהו קשה, דהא מכיון שנשחטת מקלם נאסרה בהנחה ואיך לא דמאריה קא טבח, ול"ל כגון ששטט מקלם סימנים בפנים וגמין בחוץ, כדמוקי בזה ע"כ הך דחולין שנשחטו בעורה, וט"כ כמ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי, דאל"ה רעוה ולא של הקדש ודו"ה ולא ג' וב' ו"צ, ובתוספות קדושין דף כ"ז ע"ב ד"ה מה שלי בשלך אסור, נראה מדבריהם דהוי כמו קדשים שמתו דילאו מידי מעילה ושחיטתן מותרת ואין, וזה פלא, דהגמרא בזה ע"ז קדשים נמי שחיטה שאינה ראוייה היא ומוקי ר"ל בשוחט בע"מ בחוץ, ובפרק עד כמה, מי שאינו מומחה וראה את הבכור כו' ה"ז יקבר, ודחוק לומר דלפוס מסקנא דילין לאסור חולין שנשחטו בעורה תו ילפינן מה שלך בשלי אסור באכילה, והנחה אף שלי בשלך אסור באכילה והנחה, דא"כ למ"ד חולין שנשחטו בעורה לאו דאורייתא שרי קדשים בחוץ, זה פלא, גם עיקר הדבר תמוה, דנחזה דשלמים קדשים קלים לית בהו מעילה, ואפ"ה איסורא רכיבא עליהו דבר תורה, כדפרש"י פרק כל שעה דף כ"ז ד"ה בעלי שלמים עסקינן יעו"ש, ואם מתו מי התירן מידי אסורא דאיכא בהו וכן כי שחטן בחוץ, וכו' קדשי קדשים אע"ג דמידי מעילה ילאו מ"מ מידי איסורא לא נפקו, וזה כיון רש"י, אולם זה איש דהתם עדיין ממון ותכלית איכא להקדש כמו להדיוט, משא"כ במתו אין תכלית להקדש תו ולאו ממון איכא בהו, וגם של הדיוט באיסורי הנאה איכא כמה דיעות לרבוותא דילאו מרשות בעלים והפקירא כינהו ודוק.

אורם כמה שכתבו דקדשים שמתו לית בהו איסור תורה לע"ג מדברי המכילתא, דילין לאסור עור שור הנסקל במיתתו קו"ח מחטאת שבשרה מותר בשחיטה עורה אסור במיתתה, אלמא בקדשים שמתו אסורים דבר תורה ודו"ק.

משך

משפטים

חכמה

וּנְרָאָה לִי דְבַחְמָה פְּסוּלֵי הַמוֹקְדָּשִׁין שֶׁנִּפְדּוּ כְּחֵיב תּוֹבָח וְאֵכֶלֶת בָּשָׂר וְדִרְשׁוּ בָּשָׂר וְלֹא חֲלָבִי וּפִירְשׁוּ בְּתוֹכָפּוֹת דְּחֻלְבוֹ אֲסוּרִי וּפִלְפְלוּ הַרְבֵּה לַעֲנִין גִּיזָה יַעֲוִין חוֹלִין דָּף לִ"ו זִבְחָה וְהָכִי נָמִי דְרִשְׁיִין תּוֹבָח דּוֹקָא עֵי זִבְחָה מוֹתֵר לֵאכּוֹל הַבָּשָׂרִי אֲבָל שֶׁלֹּא עֵי זִבְחָה אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה וְהוּא אִם מִתּוֹ יִקְבְּרוּ וַעֲוִין בְּכוֹרוֹת טִ"ו דַּפְלִיגִי אִם פּוֹרִין לְהֵאֱכִילָן לְכֻלָּבִים וְאִין דְּרִישׁ קֶרָא דְּתוֹבָחִי וְכִיּוֹן דַּפְסוּלֵי הַמוֹקְדָּשִׁין שֶׁנִּפְדּוּ דַּפְקֵעַ מִמּוֹן הַקֹּדֶשׁ מִהֵן כִּכְ"ז כִּי מִתּוֹ יִקְבְּרוּ וְאֲסוּרִים מִן הַתּוֹרָה כִּשִׁיב דְּקִדְשִׁים שְׁמִתּוֹ דְּאֲסוּרִים דְּבִרֵי תּוֹרָה גַּם הַעוֹרִי יַעֲוִין שְׂבוּעוֹת דָּף י"א תּוֹכָפּוֹת דִּיה מַשִּׁים עוֹרָה [וְשֶׁלֹּא בְּדַקְדּוֹק נִקְטוּ שֶׁסּ פְּדִיּוֹן גְּבִי בְּכוֹר]. וְזִבְחָה אִישׁ דְּבִרֵי תּוֹכָפּוֹת בְּזוֹחִים דָּף ס"ט ע"ב דִּה"ר יְהוּדָה דְּנִבְלִית הַעוֹף לֹא יִחַל אִיסוּר נִבְלִיהַ עַל אִיסוּר קִדְשִׁים דֶּאֱחָף דִּנְתַּבְלוּ וּמִתּוֹ לֹא פִקֵּעַ אִיסוּר קִדְשִׁים מִהֵן מִן הַתּוֹרָה וְכַדְמוּכָה מִהֵן מְכִילְתָּא וְכַמּוֹשׁ"ב. וְדוֹק כִּכְ"ז:

תַּחַת שׁוֹר. בְּמִכְלִילָתָא. תַּחַת שׁוֹר לְהוֹיָא אֵת הַחֵיהַ כּו' הֵא מֵה ת"ל כּו'. פִּירוּשׁ דְּהוּא מַרְבֵּה מֵהָא דְכַתִּיב אִם הַמֵּלֶאֱחַ תִּמְלֹא בִידּוֹ כּו'. מִשׁוֹר וְעַד חֲמוֹר כּו' חִיִּים שְׁנִים יִשְׁלֹם, שְׂבִירוֹ הוּא שֶׁלֹּא מִכֵּר וְחִיִּים הוּא שֶׁלֹּא טַבַּח וְכַמּוֹ שֶׁתִּרְגַּם אֲוִנְקָלוֹס כִּד אִינוֹן חִיִּין וְשֶׁסּ חֲמוֹר כְּתִיב, וְהוּ"א דְשׁוֹר אוּ שֶׁהַ דְּכַתִּב גְּבִי טַבַּחַהּ וּמְכִירָה ע"כ לֹא דּוֹקָא, לָכֵן כְּתִיב תַּחַת הַשׁוֹר וְתַחַת הַשֶּׁה לְכוֹרוֹת דְשׁוֹר וְשֶׁה דּוֹקָא, וְחִיִּים דְּכַתִּיב לִקְמוֹן מִפְּרֵשׁ לְהַבִּיחַ אֵת הַחֵיהַ, לָכֵן כֹּאֵן מִמַּעַט חֵיהַ מִקְרָא דְשׁוֹר אוּ שֶׁהַ דּוֹקָא, וְהִגִּיהַ דְּהוּי יִלֵּף מִשׁוֹר שׁוֹר מִשְׁבַּת יַעֲוִיִּם כְּדֹאמֵר בְּגִמְרָא דִּילָן יַעֲוִיִּם:

אם בְּמַחֲתֶרֶת יִמְלֹא הַגֶּבֶב וְכו' וְזִרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו. כֹּל מִקּוֹם שֶׁנִּאֲמַר מֵלֵא הוּא בְּעִדִּים, שֶׁאֵף אִם רָאוּהוּ עֵדִים שֶׁהִרְגוּ אִין לֹא דְמִים. אֲבָל אִם הַגֶּבֶב רָאָה אֵת הָעֵדִים יֵשׁ לוֹ דְמִים, וְהַכּוּוֹנֶה שֶׁנִּמְלֵא הַגֶּבֶב בְּרִשּׁוֹת הַבְּעֵה"ב וְרַק וְזִרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו שְׁאִינוּ בֹא עַל עַסְקֵי נַפְשׁוֹת, וְכֵן כִּי יִמְלֵא הַגֶּבֶב בִּגְיָה אוּ בְשֶׁדָּה מִקּוֹם שֶׁאִין בְּעַה"ב מֵלֵא, אֲבָל הַגֶּבֶב הֵלֵךְ לִרְשׁוֹת הַבְּעֵלִים וְנִטְלוּ, לָכֵן אֲמַרְהַ תּוֹרָה אִם אִין לֹא וְנִמְכַר בְּגִיבִיתּוֹ, אֲבָל אִם עֵדִים מַעֲבִידִים שְׂבִירָה הַגֶּבֶב נִכְנַסָּה לִרְשׁוֹתָיו שֶׁל הַגֶּבֶב רַק אַחֲרֵי שֶׁנִּכְנַסָּה לִרְשׁוֹתָיו וְעַל בְּפִנִּיהַ לְגוֹנְכָּה אוּ נִטְלָה כִּיּוֹן שֶׁהַגִּיבִיהַ לֹא נִטַּל מִרְשׁוֹת הַבְּעֵלִים, וְזֶה שְׂדִיִּיק אִם תִּמְלֵא הַגִּיבִיהַ וְלֹא שֶׁנִּמְלֵא הַגֶּבֶב, שֶׁהַגֶּבֶב לֹא נִתְפַּס כַּגֶּבֶב בְּרִשׁוֹת אַחֲרֵי, שֶׁלֹּא הֵלֵךְ לִרְשׁוֹת אַחֲרֵי, וְאִין הָעֵדִים מַעֲבִידִים שֶׁנִּמְלֵא הַגֶּבֶב בְּרִשׁוֹת אַחֲרֵי, רַק שֶׁהַגִּיבִיהַ הִיא בֹאָה לִרְשׁוֹת הַגֶּבֶב, וְלִזֶּה אֲמַרְהוּ אִין לִי אֵלֹא יְדוּ גִּיּוֹ

חִיִּירוֹ כּו' ת"ל הַמֵּלֶאֱחַ תִּמְלֹא, פִּירוּשׁ שֶׁרַק הַגִּיבִיהַ מִמְּלֵאָה, אֲבָל אִין עֵדִים מַעֲבִידִים עַל הַגֶּבֶב:

וְזִבְחָה כִּיּוֹן שֶׁהָאִישׁ לֹא הֵלֵךְ לִרְשׁוֹת אַחֲרֵי לְגוֹנְכָּה, נִרְאֶה לִי אִם כִּי אִיתְרַבְחִי מִלֵּךְ לְמִיבִיּוֹ מִשּׁוֹם גֶּבֶב כְּדֹאמֵר פִּי"ק דְּמִלְיַעֵא דָּף ט"ו כִּכְ"ז דִּין לְהִמְכַּר בְּגִיבִיתּוֹ לִיכֹא, שְׁאִינוּ נִמְכַּר בְּגִיבִיתּוֹ רַק אִם הֵלֵךְ לִרְשׁוֹת אַחֲרֵי לְגוֹנְכָּה וְגוֹנְכָּה, אֲבָל אִם הַגִּיבִיהַ בֹּאָה לִרְשׁוֹתָיו וְבְרִשׁוֹתָיו שֶׁלֹּא גִבְּבָהּ, אוּ רַק דִּין תַּשְׁלוּמֵי כּוֹפֵל עָלָיו, אֲבָל אִם אִין לֹא נִמְכַר בְּגִיבִיתּוֹ, וְלָכֵן כִּיּוֹן שֶׁהִדְבַּר הַגֶּבֶב בֹּאָה לִרְשׁוֹת הַגֶּבֶב וְהוּא וְעַל בְּפִנִּיהַ וְנִטְלָה, לֹא יִתְכַּן רַק בְּבַעֲלֵי חִיִּים שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַמֵּלֵא שֶׁהוֹלִכִים וְבֹאִים בְּרִשׁוֹת אַחֲרֵי, לָכֵן כְּתִיב מִשׁוֹר שֶׁהַ חֲמוֹר חִיִּים, מִיָּדִי בְּבַעֲלֵי חִיִּים, אֵף שְׂדִין תַּשְׁלוּמֵי כּוֹפֵל אִינוּ בְּבַעֲ"ה לְבַד, וְאֵף כֹּל מִיָּדִי דְּמַטְלָטֵל וְגוֹפּוֹ מִמּוֹן, רַק שְׂדִינוּ שְׁאִינוּ נִמְכַר בְּגִיבִיתּוֹ, הִיכֹא שֶׁלֹּא גִבְּבָהּ מִרְשׁוֹת הַבְּעֵלִים, שֶׁלֹּא הֵלֵךְ לִרְשׁוֹת אַחֲרֵי לְגוֹנְכָּה, וְזֶה בְּאֻפּוֹן הַמֵּלֵא בְּבַעֲ"ה, לָכֵן חֲשִׁיב בְּבַעֲלֵי חִיִּים וְדוֹק. כֵּן נ"ל לְפִרְשׁ פֶּשֶׁט הַמִּקְרָא וְאִין סְתִירָה לִזֶּה מִדְּבִירֵי ר"ל.

וְזִבְחָה שֶׁאֲמַרְהוּ ב"ק ק"ה תּוֹעֵבָה בְּדֶרֶךְ מִלְּאֲתֵי כּו' אִיבִיעִי לֵךְ לְאַהֲדוּרֵי כּו' לֹא הִיָּה לֵךְ לְאִסְפּוֹ אֵל בֵּיתֶךָ כּו' וְאִין לֵךְ גִּבְּבָהּ גְּדוֹל מִזֶּה, רִשְׁ"י לֹא מִלִּי לְאַמֵּר מִמּוֹנָא כִּפֵּר לִיָּה, הִיָּינוּ שֹׂאֵם אִין לֹא לְשֹׁלֵם כְּשִׁטּוּעֵנוּ שֶׁגִּבְּבָהּ מִרְשׁוֹתָיו, הִרִי לִרְיָךְ לְשֹׁלֵם וְאִם אִין לֹא נִמְכַר בְּגִיבִיתּוֹ וְכִפֵּר לִיָּה דִּין מְכִירָה, נִרְאֶה דְּע"ז אִינוּ כְּפִירַת מִמּוֹן לְמִיבִיּוֹ קֶרֶבֶן וְכִפֵּרֵט דִּבְנֵן חוֹרִין הוּא כְּקִרְקֵעַ וּפְטוֹר מִקֶּרֶבֶן שְׂבוּעָה, וְבֹאֵר שֶׁמֶח פִּיָּה מִהֲלֻכוֹת טוֹטֵן וְנִטְטֵן בִּיאֲרֵתִי דְּאִינוּ נִמְכַר בְּהוֹדָאָתָא עֲלָמוֹ וְתוֹ אִינוּ חִיִּיב קֶרֶבֶן שְׂבוּעָה כִּיּוֹן דֹּאֵם יוֹדֶה יִפְטֹר וְכַמּוֹ קִנְיָן דְּכּוֹפֵר וְדוֹק:

כִּי יִבְעֹר אִישׁ שְׂדֵה אוּ כְרִם. פִּירוּשׁ שְׂדֵה בְּהֵמָה לֵאכּוֹל שִׁחַת שְׂדֵהוּ וְיִלְאֵת בְּהֵמָה מִשְׁדֵּהוּ לְשֶׁדָּה אַחֲרֵי, יִשְׁלֹם וְכֵן פִּירֵשׁ הַסְּפּוֹרִנִּי, וְהַטַּעַם דְּלַחֲיִיב שֶׁן בְּשֶׁדָּה אַחֲרֵי הֵלֵא אִם גְּדוּרוֹת הֵן אֵין נִכְנַסָּה בְּהֵמָה לְתוֹכָן וְאִם אִין גְּדוּרוֹת הֵיָה לוֹ לְגוֹדֶרֶת וְכֹדֹאמֵר אֲבִי פֶרֶק כִּילֵּד, וְכַשֵּׁנֶפֶל הַגֶּדֶר זֶה אֲוִפֵּן רְחוֹק, וְעַל כִּדְמִין שֶׁסְבִיב הַבְּקָעָה הִיָּה גְדֵר, רַק בִּין שְׂדֵהוּ לְשֶׁדָּה חֲבִירוֹ לֹא הִיָּה גְדֵר בִּינְיָמִים וְכַשֵּׁהוֹלֵךְ הַבְּהֵמָה בְּשֶׁדָּהוּ הִיָּה לוֹ לְשׁוֹמְרֵן שֶׁלֹּא יִכְנַסוּ בְּשֶׁדָּה חֲבִירוֹ דֹּאֵה הִיָּה גְדוּרוֹת סְבִיב הַבְּקָעָה, וַעֲוִין רַפ"ק דְּכ"ב וְכַשֵּׁן סִימָן שֶׁלִּזֶּה וְתִרְאֶה שֶׁזֶה נִטְוִי, וּמִשְׁ"ה הַכְּתִיב אֵת בְּעִירָה הִיָּינוּ מֵה שֶׁמַּעֲבִירִים שְׂדֵהוּ וְדוֹק:

כִּי יִבְעֹר אִישׁ שְׂדֵה אוּ כְרִם וְשִׁלַּח אֵת בְּעִירוֹ וְבִעַר בְּשֶׁדָּה אַחֲרֵי. הַכְּתִיב בְּעִירָה בִּה"א וְנִרְאֶה דְּבִרִישׁ כִּילֵּד הַרְגֵּל אֲמַרְהוּ תִּנָּח שֶׁן דְּחִיָּה וְשֶׁן דְּבַחְמָה כּו' וְזֶה בְּעִירָה

עד האלקים יבוא דבר שניהם אשר ירשיעון אלקים. בהנהדרין פ"ק דף ד' דכ"ע יש אם למקרא רבי סבר ירשיעון אלקים אחריני ולכך סבר דיני ממונות בחמשה דשני אלקים וירשיעון חרי' ר' ואין צ"ד שקול הרי חמשה ורבנן סברי ירשיעון דהאיך והאי' אלקים האמור למעלה כו' פירוש דמטיקרא כתיב האלקים בה"א וכלן כתיב אלקים בלא ה' וכוונתו אלקים מהך שנקרב ובא אליהם. ודוגמתו במכות י"א ואידך מדלא כתיב הגדול חד מהך הוא. ולרבי טעמא דכשבאין באין אל הכ"ד הקבוע לדיני ממונות והמה חמשה אבל בגמר דין סגי בשלשה מהן המחייבין לאחרי רבים להטות. לכן כתיב אלקים בלא ה' שלא כל הכ"ד מחייבין אותו ואולי הה"א מרמז דבחמשה ודוק.

אם לא שלח ידו במלכות רעהו. מכילתא. ללרכו. אחת אומר וכו' ת"ל על כל דבר פשעי שב"ש מחייבין על מחשבת הלב בשליחות יד שגאמר על כל דבר פשעי וצ"ה אין מחייבין אלא מעשה ששלח בה יד שגאמר אם לא שלח ידו כו'. משלשון המכילתא הבנתי עומק דברי צ"ש דסברי דחייב באונסין שיעראו על החפץ תיכף מן המחשבה שחשב ליטול לעצמו דכיון דהוי ברשותו מאן מחי בידיה. ולכך קמה תיכף ברשותו והוי כמו גזלן עליה. אבל אימת מחייבין אותו על המחשבה אם רואין אנו ששלח בה יד אחר כן ומחשבתו בא לידי מעשה. בזה אמרינן דמשעת מחשבה כבר אחייב באונסין דאגלאי מלתא. דמן המחשבה הוי כמו גזלן. אבל אם לא שלח בה יד. דמחשבתו לא באה לידי מעשה אינו חייב על המחשבה בלחוד והוי כמו עבירה שבין אדם למקום. דאמרו סוף פ"ק דקדושין מחשבה שטושה פירות כשעשאה נפרעין גם על המחשבה רש"י. ולכך כתיבי קראי אם לא שלח בה ידו בשומר שכר. להורות דאף הוא אינו חייב על המחשבה בלחוד. רק אם שלח בה יד. ובשומר חנם כתיב על כל דבר פשעי להורות דאף דקיל חייב משעת המחשבה. ולכך לא מהדרי צ"ש כלום בצרייתא בגמרא. ובזה מדוקדק לשון צ"ה במכילתין. וצ"ה אין מחייבין אלא מעשה ששלח בה יד. פירוש. אפי' דנתיקומה מחשבתו ושלח בה יד אינו חייב מן שעת המחשבה. ועיין לשון משנה צ"מ ודוק. ואמר לי אחד. כי בדברינו מיושבת קושיית חוספות צ"מ מ"ג ע"ב ק"ה צ"ש סברי שליחות יד אינה לריכה חסרון כו'. דלפ"ז הוא ענין אחר. דאם שלח יד היינו שהגביהה ע"מ ליטול מקלט ממנה אעפ"י שלא נטל אותו מקלט צ"ז חייב. ובאמת דחייב אח"כ

בפירה על השדה בעיר השדה. וזה על חיית השדה. כמו שכתוב בפ' בראשית ויקרא אדם כו' לכל הבהמה ולכל חיית השדה ותרגום חיות ברא' והקרי בעירו זה בהמה בייחית שמקבלת מרות. וע"ד דרש יתכן דמרמו דהבעל שרועה בהמות אשתו דמן התורה אין קנין לבעל בנכסי אשתו רק שדרך היה שהוא אוכל פירות נכסיה יעוי' תוס' סוף השולח. והוא אלאה כרועה על בהמתה. הוא חייב בתשלומין וכמו דתנן מסרה לרועה נכנס הרועה תחזיו. ואף עפ"י שהוא בבעלים כדאמרו פרק השואל גם כן חייב הבעל. ולפ"ז נראה דאם מסרה לרועה והוא הבעלים במלכות הרועה. גם כן חייב הרועה על תשלומי נזקין של אחרים. כיון שהבהמה תחת הרועה וברשותו ודוק. אף אם נאמר דמן התורה חייבת בדברים של חיבה כמלעת המטה וכו' דבעלים מחוייב לשמור רק דעל תשלומין פטור כמבואר ברמב"ם ואכמ"ל.

שדה או כרם. פירוש. דלא מיבעי שדה דלא אמר היה לו לגודרה. אלא אף כרם דדרך לגדור. ישע"י ק"ה פרץ גדרו והיה למרמס. צ"ז חייב לשלם: **מבירתא** פרשה י"ד. למה נאמר כי תלא אש כו' ללמד לעשות אונס כריון כו' לכל הגזקין שבתורה. וזה כוונת הירושלמי פרק קמא א"ר לא לריך הוא שגאמר בכל חד וחד. וחד. השור מלמד שהבעלים מטפלים בו. וכתוב בצור והמת יהיה לו תנא דברי ילאו קרקעות כו'. והאש מלמד על כולן שהוא חייב באונסין. ופירשו לענ"ד דכמו באש כיון שתחילתו בפשיעה. אף שסופו באונס. שאינו יכול לכבות ולהליל חייב. כן כל הגזקין חייב אם תחילתו בפשיעה. שלא שמר שורו. אף שאח"כ הבעלים אונס ואינו יכול לשומרו חייב. ואין זה גדר של תחילתו בפשיעה וסופו באונס דלקמן דפליגי בהא. דהתם על האונס מתחילה לא היה לו לחשוב שיקרה כך. אבל הכא כוונתו שמתחילה היה לו לידע שיהי' אונס אח"כ ולקמן גבי טמון מתחילה כאונס ע"ז שלא פשע כיון שהיה טמון. ודוק בזה.

כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים. מכילתא ר' נתן אומר כסף להביא כסף מעשר. או כלים לרבות. והנה בירושלמי שבושת ריש פרק שבושת הדיינין. כהדא דתני ר' נתן או כלים להביא כלי חרס. וזה מהמכילתא. והנה הך דדריש כסף מעשר. מזה ידעינן לרבות מעשר לכופל. כדאיחא בתוספתא צ"ק פ"ו. וסבר מע"ש ממון הדיוטי. כמוש"כ רמב"ם הלכות מעשר שני.

אם לא ימלא הגבגב ונקרב בעה"ב אל האלקים כו'

משך

משפטים

חכמה

וזה מפורש בכתוב דנש"ח כתוב מבית רעהו שכן דרך שמירתו שמיתה במקום המשתמר, ובש"ש כתוב יגב מעמו שכן שמירתו להיות בעלמו אלל דבר הנשמר ועיין סימן ש"ג ודו"ק:

וכי יסאל איש מעם רעהו נתקו הכבוד השואל מכלל השומר ואחריו ענין צפ"ע מעם רעהו מגיד שאינו חייב עד שיולאנו מון לרשותו מכילתא. ונפלא הדבר לשיטת הוספות פרק השואל דף ל"ט ד"ה כך תקנו משיכה שואל שאני משאר שומרים דשאר שומרים בהנח לפני חייב ושואל דוקא במשיכה ולכן צ"ע שיולאנו מרשות בעלים ולכן נתקו מכלל השומר שיהיה מעם רעהו דוקא ודו"ק:

אם בעליו עמו לא יסלם אם שכיר הוא בא בשכרו נראה בטעם ששאלה בצעלים פטור אף אם הוא עושה במלאכה אחרת ואינו אלל פרתו ואינו במלאכתו רק בשעת שאלה לא בשעת האונסין ודלא כרב המנונא דאיתותא: [וטעמא דרב המנונא נראה שהיה לו להשיג עליה וכמוש"כ הגר"א באדרת אליהו] נראה דלמ"ד שוכר פטור על גניבה ואבדה פשוט, דאם הבעלים שוכר עמו במלאכתו בשעת שאלה אמרינן, שלכן השאלו פרתו עבור מה ששכרו למלאכתו והוי כמו שוכר שנותן לו בשאלה עבור השכר שקבל מידו, ואם היה שאלו למלאכתו אמרינן דאין דרך אדם להשאל עלמו ואת פרתו בחנם דמילא כי האי לא עבדי אינשי, אם לא דאיכא ליה טיבותא והנאה מרובה מהשואל, אשר בשביל זה השאל עלמו למלאכה ואת פרתו והוי כשוכר, וסברא כזו תמלא בפרק בני העיר, דפקע קדושת בית הכנסת, אם יהיב במתנה דאי לא דהו"ל הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה והו"ל מהנה כזביגי, ולכן אמר אם בעליו עמו לא יסלם כמוש"כ, אם שכיר הוא פירוש הבעלים שכיר, בא בשכרו, פירוש הדבר השואל בא בשביל השכר שיש לו מהשואל והוי ליה רק כשוכר ופטור על השבירה והשבירה וכן על הגו"א למ"ד כש"ח דמי, ואם כי אינו טעם מהפיק למ"ד שוכר כש"ש דמי ולמאן דפטר פשיעה בצעלים מ"מ בכתוב הוא ביאור נכון ודו"ק: **וכי** יפתה כו' אשר לא ארשה, די לא מארשא (ת"א), וזה כפי רע"ק דספרי ומייתי ליה בכתובות ל"ח אשר לא ארובה וכ"ד נקטליגיה וישלם קנס קמ"ל אבל אם נחארכה ונהגרשה חייב קנס ומשלם לאביה, ונכון דאל"כ הוה ליה לתרגם די לא נתארכה:

מדר ימהרנה לו וכו' מכילתא, מגיד שהוא עושה עליו מוהר, ואין מוהר אלל כתובה, שנאמר הרבו

אח"כ על האונסין שצאו עם שעת המחשבה ודוק בכ"ז: **כי** יתן כו' ומתאו נשבר או נשבה אין רואה, יענין ריש פרק השואל דקו"ח הוא, דכיון דנשבר או מת דאונסא דסליק אדעתיה פטור כש"כ בשבבה, ואולי הוא מכוון על לסטים מזוין ורופה מזוין, דאעפ"כ פטור דאיכו לא מסר נפשיה לזה קמ"ל קרא, ויתכן דקמ"ל דאם יש רואה חייב עד דמייתי כהדי דנאנסה לזה קמ"ל דאף אם טעין נשבה וסד"א דמירתתי אינשי לאודועי, דמרתתי להדי משום הלסטים מזוין קמ"ל דא"א דלא מגלי חדא וקלא הוי אית ליה למילתיה ודוק:

מכילתא חזר ודן מן גניבה, לכאורה פירושו מה גניבה שיכול להגיל בשמירתו חייב כו', אבל קשה על שיטת התוספות צ"ק דאף אם נגב באונס חייב, איך שייך למילף מן גניבה האם תוכל למילף דשבירה חייב באונסין דקרא פטריה בהדיא, וכן הביאו הטור בשם ירושלמי, אבל ש"ס אפילו הקיפוהו חומה של ברזל אין אומרים אילו היה שם יכול להגיל אלל א"כ היה שם ולא יכול להגיל (פירוש דהוא שבירה דקרא) וצ"ע, והרש"ל צ"ש"ס צ"ק סימן י"א פרק ו' כהב על הטור כו' ותדע דהר"א"ש לא הביאו כו' ואם היה הירושלמי בדברי הטור מסתמא הביאו כו' ובודאי אם הר"א"ש לא ידע מזה כו' יעקב בנו מגיין לו, ע"כ, ובמחכמה"ג לא עיין בר"א"ש פרק המפקיד סימן כ"א שהביא כל זה, וכעת הוא בדפוס מהגאון מור"מ די גוואנא שמלא בכת"י: **בין** שניהם, מכילתא, שלא שלא ישיבעו הדיין בע"כ, פירוש אם אמר אני משלם ואינו רוצה לשבע, וסד"א דמלי טעין רוצה אני בחפץ והשבע לי קמ"ל דלא מלי להשביעו בע"כ, אך הא אית ליה מיגו, דאי בעי אמר נגנבה ומשלם, רק מיגו לאפטורי משבועה לא אמרינן, ועוד דבעי לקנוי כפלא בטוען לסטים מזוין, דנגב הוא לפוס הלכה, וזהו שבירה דקרא כמוש"כ תוספות צ"מ מ"ב, ויש להאריך ואכ"מ ודו"ק:

ואם גנוב יגב מעמו ישלם לבעליו, הגה לעיל כתוב וגונב מבית האיש, וזה הורה לנו הכתוב גדר המבדיל בין שו"ח לשו"ש, שהשומר שוכר לריך להיות תמיד אלל הדבר וכמו שכתבו התוספות פרק המפקיד והר"א"ש שם באורך, שאפילו הקיפוהו בחומה של ברזל ונגב חייב, ואומרים אילו היה שם היה יכול להגיל, משא"כ שומר חנם לריך להניחה במקום המשתמר, ומטעם זה כתבו האחרונים דהגם דשומר חנם אינו יכול לחזור בתוך הזמן, הא שומר שוכר יכול לחזור, כיון דהוא עלמו משועבד להיות עמה לא להיותה במקום המשתמר לבדי, הוי פועל וחוזר אף בחלי היום:

ולר מחלבתיו יחס אומותו אברהם טולד במעי נכריה עד כי הכיר את בוראו רק בדברים אשר נלטוו בעודו גוי ועבר עליהן כמו שעבד ע"ז וצירך השם וכו"ז ע"ז יוכל להנות בדברים. לכן סמך לו מכשפה אשר בעודו בן נח הוא בסיף [לר' שמעון שסובר כן בסנהדרין] וכשנתגייר הוא בסקילה אם מכשף. וכן שוכב עם בהמה שכן נח בסיף וכשנתגייר בסקילה. בכל אלו אם עבר בן נח ונתגייר פטור דאישתני דינו ואישתני קטלא. וגר שעבר אלו הדברים ונתגייר, לא תונה שלא תזכריו מעשיו הראשונים כלל שיכול לאמר לך כי גרים הייתם בארץ מזרים הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז כמאמר רז"ל על גוי מקרב גוי. וגם אתה עבדתה ע"ז במלרים טרם גירותך שבין ב"ר ובין ישראל מזרים ע"ז ונהרגין ע"ז ודו"ק: **וזה** לאלקים יחכם בלחיו לד' לבדו. הענין כי בשבת כתיב שבת היא לד' משא"כ בכל מועדים קודש יהיה לכם שאוכל נפש מותר בו מפני שישאל מקדשין אותה. משא"כ שבת הוא לד' המקדש וקיימא לכן אוכל נפש אסור בו ובכ"ז כתיב ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם. שפירט מסורה בידכם והוא לפקוח נפש. לרפואה לחולה שיש בו סכנה שבת דחווה ומסורה היא לכם כמנ"ח יומא פ"ה. משא"כ ע"ז אין מתרפאין בה אף בסכנה ויהרג ואל יעבור וזה שאמר בלתי לד' לבדו. שלכם אינו מסור כלל אף. להבדילכם ולהעמיד קיומכם ודו"ק:

כי אם לעק יעקב אלי. ולהלן הוא אומר כי יעקב דבהשבת העבט העונש שפלוני יעשיר והמלוה עני. אבל כאן העונש והרגתי אתכם כו' ואין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה ומסתמא בתחילה הענישו במומו ולבסוף כי לא שב הענישו בגופו ולכן אמר כי אם לעק יעקב פירוש לעקות הרבה ולא הועיל אז והרגתי אתכם כו' ודו"ק:

והרגתי אפן והרגתי אתכם בתרבויהו נשיכם אלמות ובניכם יתומים. הענין דהרגו ב"ד נכסיהן ליורשיהן והרגו מלכות נכסיהן למלך כמו דאיתא בסנהדרין מ"ח ע"ב וצירושלמי פרק ד' מיתות אמר ד' מיתות נמסרו לב"ד ולרשות [הוא המלכות] לא ניתן אלא סייף בלדד. ואפשר דאם נכסיהן למלכות ה"ה דמפקיע משעבוד הכתובה ואינה נפרעת כתובתה. וזה שאמר והרגתי אתכם בחרב הוא ע"י מלכות והיו נשיכם אלמות שאין להם כתובה להינשא ובניכם יתומים שאין להם נכסי אביהן לרשת אותם וזה אפשר ודו"ק. או שכן כמנ"ח ציחוקאל כ"ג אפך כו' יסירו וזה שלא יכירו אותם ויהיו נשיהם עגומות:

ומרה

הרבו עלי מוהר וכו'. דע דאף לתנאי דסברי כתובה ד"ת, זה דוקא בנושא אשה מדעתו לרך ליתן לה כתובה, אבל בנושא אשה בעל כרחו ולרך לישא אותה והב"ד כופין אותו לא מקרי מוהר, וכמו קרא דמיימי דחשקה נפשו בה, ולכן בלמותה לילא הקנס, שנותן לה מיד כשנושא אותה אח"כ אף שנבעלה לו שלא כדרכה ועדיין בתולה למיסקל כתובה מאחר, בכ"ז אם המאנס נושא אותה שכשהיא רולה כופין אותו לישא אותה אין לה כתובה מן התורה. ומכולק קושיית חוספות פרק אלו נערות דף ל"ט ע"ב ד"ה טעמא עיי"ש. ולזה במפתה שפיעה עליו מוהר וכותב לה מאתיים זוז, מדקרי לזה מוהר חזינא דבדעתו וצירטו תלוי ואם אינו רולה אינו מוכרח לישא אותה, לכן אם נושא אותה חייבתו תורה במוהר, וזה פירוש הגמרא מהר ימהרנה לו מדעתו משמע ודו"ק:

ויוותר מזה אף בשומרת יבם שנפלה מהאירוסין נראה דאם מייבמה אין לה כתובה מה"ת אף שיכול לחלוץ. כיון דתחילה במקום יבום לאו מזוה. אינו כונסה מדעתו ולא הוי מוהר. וזה פירוש הגמרא אשה הקנו לו מן השמים (יבמות ל"ט) וברור ופשוט: **אם** מאן ימאן אביה לתתה לו. כסף ישקול. לדעתו אין לו הכרע, אם מאן ימאן אביה לתתה לו [הוא על האב] כסף ישקול כמהר הבתולות או שחזור על לתתה וכהטעמים. ועיין מש"כ בחידושי על הרמב"ם בזה: **מכשפה** לא תחיה כל שוכב עם בהמה מות יומת. וזבח כו', וגר לא תונה ולא תלחטו. במסכת גרים. לא תונה זו אונאת דברים. אל תאמר לו אחש היית עובד הכל (ואתה מקודש) [ל"ל ועתה מקודש]. עד עכשיו חזיר בין שניך (אתה) [ל"ל עתה] עומד ומדבר עמי ומנין שאם הוגיתו שהוא יכול לענות כי גרים הייתם מכאן היה ר"ג אומר מוס שבך אל תאמר בחברך. עכ"ל. יהנה קי"ל דבן נח שבך השם ונתגייר פטור הואיל ואישתני דינא ואישתני קטלא. דבעודו בן נח אם בך בסיף וכשנתגייר אם יברך הוא בסקילה. אבל במילי דלא אישתני דינו כגון שהרג ישראל דמעיקרא בסיף ועכשיו בסיף חייב אף אם נתגייר ואף אם אישתני דינא להקל כ"ז מובאר בפרק בן סור"ד ע"א וברמב"ם הלכות מלכים. וזה שאמר הפסוק, אל תונה אותו בדברים שלא נלטוו עליהן בעודו גוי. ודאי לא יתכן לבעל השכל לגמותו כמו שלא יגונה האדם בהכרחיותו כי זהו מפעולות הטבע לא מבחירתו. כן לא יגונה הגר במה שטולד במעי נכריה. ונהפוך הוא. כי בזה יוגדל מעלתו אשר הכיר הבורא לדבקה בתורתו ובעמו.

משך

משפטים

חכמה

על רב. הנה הרמזים פ"י מייתי קרא דא להמלמד זכות שאינו חוזר ומלמד חובה. ואפשר לכון זה במכילתא אבל פשוטו דהוא אזהרה שלא יהיה מלמד תמיד רק לכף זכות כנגד המכון האמיתי. והו דקאמר שלא יטה אלא לכ"י. פירוש דלהטות דווקא לכף זכות לא יעשה כן וכדאמר רשב"ג לרבנן מכות סוף פ"ק אף הן מרבין שופכי דמים בישראל יו"ש ודו"ק: **ישור** לא תקח כו' יעור פקחים. נראה דליכא למימר דהא דכפלו עוד בפרשת שופטים דחד לשוחד דברים. דהא בכתובות אמר דיליף מדלא כתיב ובלע. ונראה דכאן מיירי בדיני נפשות שלא יקח שוחד ובפ' שופטים מיירי בדיני מחונות. ולזה המשך הקרא כן. ונקי ולדיק אל תהרוג. זה שנגמר ב"ד לזכות ולסוף ראו לו חובה אל תהרוג. כי לא אלדיק רשע. שפעולת הב"ד מתחם הכל להשי"ת כמו שאמר אלקים נלצ וכו'. והמשפט לאלקים הוא. וכיון שטעו ב"ד ודמו זה מפעולות השי"ת ולא אלדיק רשע אם לא שיש טעם במוס אלל השי"ת שלא יחפון במהותו ומי יבוא בסודו. אך זה כשאחד מהב"ד לא לקח שוחד. אבל אם ע"י שוחד טעה אז חוזר דינו ואין ראיה ממה שדנו הדין אף שרגו לדון בלדק. כי אין זה מהסכס השי"ת שב"ד הנוטלים שוחד בקהלם אל תחד כבודו. ולכן מסיים כי השוחד יעור פקחים. פירוש בדבר המפורש שאין לר"ך חכמה לזה וכמו דבר שהלדוקים מודים בו שבוה אם טעו מחזירין אותו ודו"ק: **והשביעית** תשמטנה כו' למיד יש קנין לעו"ג להפקיע מתרומת יעון סוף השולח. א"כ בשביעית אם יקנו שדות עם העו"ג בשותפות יתנו שנה כנגד שנה ויאכל ישראל בששית והעו"ג בשביעית. ששת ימים תעשה מעשיך כו' למען ינוח שורך וחמורך כו' א"כ יקנו בהמות בשותפות וכן עבדים ערלים דברו משתעי קרא יעון סוף החולץ בן אמתך בעבד ערל. כו'. יקנו בשותפות ויאמר ישראל לעו"ג טול חלקך בשבת וכו'. ואי משום שביעת בהמתו אפשר דבשותפות. ועו"ג עבד אדעתא ידיה ולוקח חלקו שרי יעון תוספתא דמאי פ"ו ועו"ג דף ר"ב. וכן שדה ערלה יתנו כך עם העו"ג. וגמלא דמהאיסורים ומהמלות יעשו שותפות עם עו"ג. כדי שלא יהיה להם הפסד של שבת. לכן אמר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. שטעמו סייגים וגדרים שלא להשתחק עם העו"ג. ושם אלקים אמרים לא תזכירו וכו'. על פיך וכדאמר שמואל אסור לאדם שיעשה שותפות עם העו"ג שמה יתחייב לו שבוה כו' והתורה אמר לא ישמע על פיך כו' ודו"ק:

וחרה אפי והרגתי כו' לא נמנה זה בהגך המחויבים מיתה בידי שמים משום דכתיב כי אם לעק ילעק כו' דווקא כשלוטק אבל אם אינו לוטק לא אף לפי שדרים במכילתא שמוע אשמע לשאינו לוטק מ"מ אינו בהרגתי אחסר רק עונש בעלמא ויעיון ב"ק דף ל"ג דהלוטק ג"כ. נפרעין ממנו יע"ש לכן לא נמנה במחויבי מיתה בידי שמים. ורמזין כתב משום דכתיב שיהרגם בחרב מלחמה וכו'. ויעיון תוספתא סנהדרין פרק י' דיליף ר' יהודה דהמנשק במיתה ביר"ש. דכתיב והכרתי כו' ימות בחרב יהוא כו' ודו"ק:

בכור במוך חתן לי כן תעשה לשורך כו'. ועיון בפרק עד כמה. בפשטי כי כל שלא שיה באדם שמונה ובזהמה שלשים יום ה"ז לא ילא מכלל נופל. א"כ כמו בכור אדם יפדה אותו אחר שלשים ככתוב בפרשת והיה כי יביאך. שאז ילא מכלל נופל. כן תעשה לשורך. שביים השמיני חתנו לי שאז ילא מכלל נופל ודו"ק:

רכלב תשליכון אותו לא תשא שמע שוא כו' בפסחים ק"י"ח כל המספר לשון הרע וכל המקבל והמעיד ע"ש ראוי להשליכו לכלבים. יתכן כי יש חילוק בין בעל מוס לטריפה. שבעל מוס אינו קדוש וטריפה אינו קדוש. אך במעשר ותמורה וזבולות קדשים נקדשו בעלי חיות. וטריפה גם בהם אינו קדוש ואף למיד ולדות במעי אמן הן קדושים ג"כ לא קדשי רק קדושת דמים ונפדין להאכילן לכלבים וכמו שפסק הרמזים בפ"ד מתמורה. כן מלאנו שהלכור הקב"ה מכפר להם כמו שאמרו ישר ד' פניו אלך ל"ק כאן ביחיד כאן בלכור. כן מלאנו שזכות אבות מכפרת וכמוש"א ושבת אני את המתים מהחיים כו' כן מלאנו שזכות רבו מכפר וכמו שאמרו פרק כילד מעברין הניחו לו אדם גדול שימשי. וזה זכות אבות הוי כולד קדשים וזכות רבו הוא כתמורה. ומעשר הוא בלכור. ולזה אמר שבמספר לשון הרע אין כל אלו הדברים מגיני עליי. לפי שבעל מוס אין חסרונו רק לגבוה הא להדיט מותר משא"כ טריפה שגם להדיט אסור. שרק עבירה היא אלל גבוה. לא כן מספר לשון הרע ומקבלו הלא חטא להנימוסי והמדיני ומשבת השלום והאשר. ומפריע הקיבוצ. והבן. וזה שאמרו כבני מרון כבני אימנא. משום שבמעשר בעל מוס קדוש ולא טריפה. כן יוה"כ מכפר על בין אדם למקום שזה כבעל מוס לגבוה. אבל בין אדם לחבירו שזה בגדר טריפה אין יוה"כ מכפר עד שיתרלה ודו"ק:

וירא תענה על רב וכו'. במכילתא. אזהרה לדיין שלא יטה אלא לכף זכות שנאמר לא תענה

מע"י אבל אחרי העגל שחזרו להמושגות אשר נשרש בהן בהיותן בקרב גוי עובד עץ ואבן, אמר שבעת ימים תאכל מלוח אשר לוייתך, בלוחות המכוון ממש שהיה בעת לוייתך, שהיית אז חוטא בע"ז והיה להרחיקך מחוקי הע"ז ולהבדילך מן התועים ודוק:

מכירתא נאמר שלש רגלים בשביעת שלא יסחרו שלשה רגלים ממקומן, ומה ח"ל אלקי ישראל אלא על ישראל ייחד שמו ביותר. הענין דהמועדים נאמרו כאן על האביב קליר ואסוף, והוא אמינא שלא ישכחו כי לר' הארץ מלוח להראות שלש פעמים בשנה לדעת כי הוא מד' וכמו שהאריס לריך לבוא אל האדון, אבל בשביעת שכבר ידעו כי לר' הארץ ואינם חורשים וקולרים, לא בעי שלש רגלים, לכן קמ"ל דלא יעקרו רגלים ממקומן, דיש בזה ענין אחר, מפני שהשי"ת דבוק אל נפשות האומה הישראלית והמה כחלק מן הכללי, וזה חלקי ד' אמרה נפשי ומפני שאין בזה האדם להיות דבוק תמיד להשי"ת דכתיב ואספת דגנך, לכן אמרה תורה שיעלו לרגל לראות פנים ויתדבקו אל הכל ולכשילכו למלאכתם בבית ובשדה יהיו כאבר המדולדל שאם יכול לחזור ולחיות, אינו מעמא באבר מן החי, כן יתדבקו אל הכל ויתקדשו בקדושת יושב הכרובים להיותם ראויים שיקרא אלקי ישראל, ולכן ישראל הוזכרו על קדוש השם ולא בן נח, שכן שמא ארצין החלק עבור הכל כמו שחזיתין אבר להחיות האדם כן לריך למסור נפש הישראל החלקי עבור יריעת השי"ת הכלליות, ודוק:

חודש האביב רש"י לשון אז כו', כן הדבר שהוא לשון אז אבל על מכוון עמוק דתבואה שהביאה שליש אמרו בגמ' רש"י י"ב כל שזורעין ומלמחת ויעיון בתוספות שם בשם ירושלמי דפירש דהתבואה אלו תולשין אותה וזורעין אותה היא מלמחת, הוי זמן חיוב למעשר יעו"ש לכן מקרי אז שהוא ראוי להוליד זרעים כשיזרעו אותו ודוק. ורש"י פי' כמשמע מגמ' דילן מנחות ע"א דוק:

ורג האסיף, וכן בני תשאי, לא כן בדברים כתיב חג הסוכות, הטעם עפ"י דברי הגר"א שכשניתן לוחות השניים ומשה ירד מן ההר, וחזרו ענני הכבוד בע"ז לחדש תשרי, נלטו על סוכות כידוע, ולכך אז קודם דברות שניות נקרא חג האסיף ולא חג הסוכות ומסולק קשיית ר' חנינא בר"ה דף י"ג ע"א יעו"ש והבן, ולא שייך לקרותו חג האסיף על סוכה ועיון:

שרש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ד' וכו', בפסיקתא דחזון על פסוק כה אמר האדון ד' אר"ל כו' שנאמר האדון הוא מוליד ומכניס

זכר

ששת ימים כו' וביום השביעי תשבות כו' ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם חלקים אחרים לא תזכירו. יתכן עפ"י מה דאמרו רז"ל בשבת דף קי"ח כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור חמוץ מוחלין לו, וזה שאמר ששת ימים תעשה מעשיך וזכות השביעי תשבות כו' ובכ"ז אל תסמוך ע"ז להקל במלוח התורה, רק בכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם חלקים אחרים ל"ת, וזה ע"ד נחות: **וינפש** בן אמתך בעבד תושב (ולשיטת רשב"א אף בעבד עו"ג) הכתוב מדבר יבמות מ"ו ופלי זה יתכן שתכון הכתוב שאם העבד גוי הי' רשאי לעשות מלאכה לזורך רבו בשבת אז היו כל ישראל קונים עבדים גוים ותושבים כדי שיעשו מלאכות אדונייהם בשבת לכן אמר כיון שאמרתי שלא יעשה העבד לזורך רבו ורבו מוזהר על שביעתו בשבת לא תקנו עבד גוי רק עבדים שכלו וטבלו וחייבים בכל המלות כאשה ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו שיהיו נשמרים שלא יגלו מהסתורין שלכם וכמו שאמר הגמרה שם בסמוך לספר שלא ישמע כו' ושם אלהים אחרים לא תזכירו ולא ישמע ע"פ כיון שכל בני ביתכם ועבדיכם יהיו ישראלים עבדים שכלו וטבלו ודוק:

ובכר אשר אמרתי אליכם תשמרו וכו' שלש רגלים תחוג, הוא הקדמה למלות שלש רגלים שכשיבוא לראות את פני ד' והיו מגלין להם הכרובים והראו להם חיצתם לפני ד' שמעורין זה בזה כדאמר יומא ר"ד, לכן אמר קודם, שחלילה לא תדמו שיש בזה ענין עו"ג או תמונה, וכדאמרו שם כו' יעסקו בדברים האלה רק הוא מלוח כדי להראות אם עושין ראונו של מקום וכמו שזכרנו במק"א, וכן בתש"א כתב אלהי מסכה ל"ת קודם רגלים:

את חג המלות השמור כו' אשר לוייתך למועד חודש וכו', הגה צירושלמי ע"ז בראשו אמר שירבעם הסית ישראל עו"ג ותרנית היא יעו"ש היטב דחשיב לענין כהן, וזמן למלכים ולבשר, התורה אמרה לא תזבח על חמץ דם זבחי ועו"ז אמרה וקטר מחמץ תודה כו', למדנו מירושלמי הזה דענין החמץ היה חוק קבוע לעובדי ע"ז אשר היה מורה על איזה רעיון כוזב המפירה אחדות השם והשגחתו, לכן כאשר הבדילן השי"ת מעו"ג במלרים אמר שיחוגו את חג המלות, וכן הנביא אמר לא יעלו כהני הבמות כ"א אכלו מוות כו', יעו"ש בקדמונים, לכן אחרי הדברות אשר היו במעלה רמה רחוקים מכל מושגי הע"ז אמר פה בפרשה תאכל מלוח כאשר לוייתך, פירוש רק במלות הזכרון, אבל לא בלוחות אופן שאכלו במלרים להרחיקן

משך

משפטים

חכמה

רא תבשל גדי בחלב אמו. מכילתא. יכול אף טמאה אכור להתבשל בחלבה ת"ל בחלב אמו ולא בחלב אדם. מאן מוכח דלא כרבינו אהרן הלוי שאמר שחלב אדם הוא בכלל הטמאים ולוקה על חלבו דא"כ קרא שלישי למה לי הלא הוא בכלל טמאה. ולשיטת הרמב"ן שאומר שמותר לגמרי מן הסורג ודאי דא"ש. דלריק קרא למעט דסד"א דבחלב המותר קפדא רחמנא. ולשיטת הרמב"ם ג"כ יש ליישב עיין הלכות מא"ס פ"ב ה"ג ובהרב המגיד שם:

שם במכילתא. ר' עקיבא אומר אינו לריק א"כ גיד הנשה כו' ב"ב כו' דין הוא שיש בו בכל תאכל לא אם אמרת גה"נ שאיסורו קודם מ"ת תאמר ב"ב כו' הרי נבילה תורית שאין איסורה קודם מ"ת כו' לא אם אמרת בנבילה שכן שהיא מטמאה במשא [ולא אמר גיד הנשה יוכיח הלא השוה שבהן שאסורים בכל תאכלי. משום דליכא למיפרך מה לגיד ונבילה שכן לא היה להם שעת הכושר לאכילה. נבילה היא אכורה מקודם משום אמה"ת ואינה זבוחה. לכן לא יליף במה הלא] חלב ודם יוכיחו שאין מטמאין במשא כו' הם יוכיחו על בשר בחלב אעפ"י שאינו מטמא יהא אכור באכילה [וכיון דאתי מתלתא אם לא הדר דינא לא פרכינן פירכא כל דהוא רק קולה וחומר. ולכן לא מלינן למיפרך מה לכולהו שכן לא היה להן שעה"כ דאין זה רק פירכא כל דהוא. והא דיליף איסי לקמן וקא פריך מה לערלה שכן לא היה לכם שעה"כ וחשיב לה פירכא גמורה. משום דתמן לא היו לאיסור ערלה מעולם לבוא להיתר והאיסור חל מעיקרו משא"כ בנבילה לא היה איסור נבילה מעיקרו רק שהיה אכור משום אמה"ת ובשר מן החי. והיה מלי להיות היתר ע"י שמיעה. אם כי זה סברא להיות מפני זה שינוי דבין ועיין רש"י פ"ק דזבחות דף י' ע"א ד"ה לדידי נמי כו' אבל שור הנסקל כו' לא היה לו שעה"כ אפילו קודם לכן דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת. אך אין זה רק פירכא כל דהוא] לא אם אמרת בחלב ודם שכן חייבין עליו כרת כו' [וא"כ הו"א אם תאמר גיד ונבילה יוכיחו הוי הדר דינא ואף בתלתא. אם הדר דינא פרכינן כל דהוא וכמו שפירש ריש לקיש בפרק כל הבשר דף ק"ג ע"א ודו"ק] ת"ל לא תאכלנו כו' וכפי הנראה שלזה כוון ריש לקיש באמרו. חדא מתלתא אי הדר דינא ואתי במה הלא פרכינן כל דהוא. דלדברי איסי אין לירך לזה. רק ליישב דברי ר' עקיבא ודו"ק בכ"ז:

שם ר' שמעון אומר מפני מה נאמר בג' מקומות כנגד שלש צריחות שכתה הקב"ה אחת בחורב ואחת

וזכר לדבר והנה ארון ארון הכרית שהוא מוליא כנענים ומכנים ישראל. והובא בילקוט [וכן מלאתי להזה"ק כאן במפורש ר"י אמר הארון כמו דכתיב כו' וכל אחד מעקר דיורין ואח"כ דיורין וכו'] והנה גם כאן הוראתו כן שהוא מוליא כנענים ומכנים ישראל. לכן תהיו עולים לראות פני הארון שבידו להוליאכם וכל תמוסו על מיטב כרמכם להניחם כלאן בלי רועה. כאשר תמלא להתשד"ץ שחכם אחד שאלו על גודל הפלא. שאומה שלימה יניחו כל אשר להם ויעלו לירושלים. ומפני זה פטור מי שאין לו קרקע לראות עזרה. דאין לו תועלות פרטיות בכניסתו לארץ ודו"ק והנכסיון הכביר שהולכים כל זכרים ואינם מניחים רק המגרים והסומים ומפקירים הארץ. זה בעלמא מגין עליהם שיושגו בפרטיות להגלל מכל לר ואויב ולא יתמוד כו'. לזה אמר מה יפו פעמך בנעלים כו' מה גאון רגליהן של ישראל בשעה שעולים לרגל בתו של אברהם אבינו פירוש שטסה בעשר נסיונות וכה"א ולבי עמים כו' עם אלודי אברהם שהי' תחלה לגרים פירוש דאין מקבלים גרים בימי דוד ושלמה ורק מיגר אחר שבשפלות ישראל מתגייר ומתגורר עם ישראל זה. גר האדק ועליך יפול וזה נדביעמים עם אלודי אברהם שמוסין בנסיון כאברהם אבינו ודו"ק:

ור"א ילין חלב חגי עד בקר. לפי סדר הלשון היה לו לאמר ולא ילין עד בקר חלב חגי וכמו שאמר לא תשחט על חמץ ולסוף דם זבחי. לכן דריש רב כהנא בפסחים דף ע"א דמפרש איזה בקר. זה בקר של יום ראשית בכורי אדמתך תביא בית ד' כו'. וזה יום הבאת העומר דכתיב בו ואם מנחת בכורים תקריב. וזה בשעה עשר. לכן ידעינן דאימורי חגיגת ט"ו נפסלין בלינה אבל לא דריש בקר ראשית דזה חוכא. דראשית הוא סמוך לא תואר ודו"ק.

והנה בתוספות סוף פרק המקבל הרגישו מדוע בשכר שכיר צעי שהיא כל הלילה ומדוע באימורין אם הורידן מע"ג המזבח בסוף הלילה קודם אור הבוקר מפסיל בזה יעו"ש. וגראה דכתיב לא ילין לבוקר וזה חג הפסח. ועל אימורי פסח קאי כפירוש התרגום וכן בפסחים ג"ט וכתוב לבוקר משמע דעל המחנה לבוקר אף בשעה קלה מפסיל דלא כתיב עד בוקר ודו"ק. ויחזיק משום דבירושלמי ריש ע"ז ע"ג ותרגיית היא דכתיב לא ילין חלב חגי כו' וכתיב בע"ג הביאו לבקר וזבחה. לכן כיון שנמשכו ישראל אחרי ע"ג בעגל שחטאו קבוע לדורות החמירה תורה שלא ילין לבד ממדבחה אף שעה אחת בהמתנה לבוקר ודו"ק:

דע דבני נח הוזהרו על הדינין . ושיטת ראשונים דהוא כמוסס שדעת האדם נותן עליהם, אבל לבוף ולרדות על חוקי התורה וגדריה הוא רק מלד שכל ישראל ערבים זה בזה, ואם יעבור אחד הוא מזיק לחבירו ולהכלל כולו, בזה יש לבד לבוף ולשפוט העובר את מלות השי"ת דבכל זה אין זה מהראוי שיתערב אחר במה שיש להאדם עם קונו, לכן מקודם אמרו כל הדברים אשר דבר ד' נעשה ולא קבלו עדיין המשפטים, אבל כי זרק הדם על העם להגניסן בברית וכמו דאמרו במכילתא יתרו, אמר להם הרי אתם קשורים ענובים וחפוסים, וזה ספר הברית שכתרו כל ישראל יחד, לכן אמרו כל אשר דבר ד' בין הדברים בין המשפטים נעשה שהעובר מלות ד' הוא גדר בין אדם לחבירו שמוזיק להכלל ודו"ק:

ויזבדו זבחים שלמים לד' פרים, ברים חגיגה אחד דהו שלמי חגיגה ע"ש ויחגו לו במדבר רש"י, וזבחים דף ל"ז ע"ב וכן במנחות אמר שלמי לבור נמי כתיב זהו ויקח משה חלי הדם וישם באגנות, וכפי הנראה דלאו שלמי חגיגה הוּו דהוי קרבן יחיד רק דאתו בכנופי'. יעו' תמורה י"ד, ונראה דתלוי בהך פלוגתא דתנאי בזבחים דף קט"ז ע"ב דתניא וגם הכהנים הנגשים אל ד' יתקדשו ריב"ק אמר זו פרישת בבורות ר' אומר זו פרישות גדב ואביהו כלומר לא נקראו כהנים בבורים רק גדב ואביהו שנטשו בסיני כהנים כו' הנגשים כו' להקריב קרבנות, לכן למאן דאמר דהיו בבורים היו קדשים קלים והיו נאכלים לישראל ולכן כחוב ויחזו האלודים ויאלכו כו' אבל אם נאמר דהן גדב ואביהו אי"כ היו שלמי לבור קדשי קדשים והיו נאכלים לכהנים בני אהרן וכמו דמלאנו שלמי לבור בלא לחם בעלרת שנאכלין לכהנים ובורר בס"ד: **חגיגה** דף ו' ואי ס"ד עולה שהקריבו כו' עולת תמיד הוי מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט ונתוח ולבסוף בעי, פירוש דאם עולת ראיה הוי הלא הוי קרבן יחיד וכשר אם הקריבו במה הגם דלא ילא י"ח יעו' ירושלמי סוף פ"ק דמגילה גבי שלמי חגיגה כן ובבבא יחיד סבר רב סוף זבחים דגם עכשיו לא בעי הפשט ונתוח ובסיני דין במה הוי אבל עולת תמיד דהוא קרבן ליבור ליכא במה כלל יעו' בזה ודו"ק היטב:

וחצי הדם זרק על המזבח, וזרק על מדבחה לכפרא על עמא, אונקלוס, ובאמת כן אמרו בזבחים פרק דם חטאת זאת התורה לעולה מה עולה טעונה כלי אילימא וזרק בשלמי לבור נמי כתיב זהו ויקח משה חלי הדם וישם באגנות, וע"כ דמפרש כהתרגום **זרק**

ואחת בערבות מואב ואחת בזה גרזים וזה עבל. עיין סוטה דף ל"ז ע"ב ר' שמעון מוליך הר גרזים כו' ומכניה איהמ"ע שבמדבר, לכן העיקר כגירסת הילקוט ר' ישמעאל, ור"ש לטעמיה דכללות נאמרו בסיני ופרטות במוהמ"ע חדא ברית הוי יעו"ש:

שם רבי אומר או מכור לא תבשל כו' אמרה תורה כשתמכרו לא תבשלו ותמכרו. הנה לפי גירסא זו אי"ש מה דקאמר הגמרא בכריתות דף כ"ד, דהא רבי דס"ל איסור חל על איסור, וה"מ איסור חמור על איסור קל, אבל איסור קל על איסור חמור לית ליה, וכחכ רש"י לא אתפרש לי היכא ולפי' ניחא, דלפי מה שפירש הרמב"ם בפירושו למשנה דכריתות, דלמ"ד אין איסור חל על איסור בבשר בחלב לא מתערב בהנאה כיון דליכא איסור אכילה יעו"ש, אי"כ הכא דמתערב בהנאה למוכרו לעו"ג כשתבשל נבלה, אי"כ אתי איסור דבשר בחלב וחיל על איסור נבלה, אלמא דאיסור חמור חיל דהוא חמור שכן בפני עולמו איסור בהנאה, דאם לא היה חל לענין איסור אכילה לא היה חל לאיסור הנאה, דהנאה ואכילה בני ענין אחד הוא, תדע דלא לקי כשאוכל בשר בחלב שתיים, אחד משום אכילה ואחד משום הנאה, ולרמב"ם לא לקי על כל הנאה כלל וכלל, לבד בזמקדשין דהקדש ממונה דגובה הוה, וממונה לא שייך שיהא אין איסור חל על איסור כיון דממון הוא, ובדלוי איסור להתנהות מממון דחבריה, דאטו משום דממונה דגובה הוא גרע אתמהא, וכיון דליתוסף איסור הנאה הוי איסור מוסף בזמקדשין, וזה ביאור נפלא בס"ד לנקודה הנפלאה של הרמב"ם שם שקילר באמרים כדרכו, ועיין טעם המלך ופתח הבית והנגע"ד כחבתי, והך סוגיא דגמרא הוי ניחא, רק בגמרא חולין מוכח דלא גרסוין רבי עיי"ש, ואפשר דל"ל דבי ר' אלעזר תנא [פירוש אליבא דרבי] ודו"ק בכ"ז.

ומזה משמע קלת דלא כשיטת הרמב"ן החדשה בחידושיו לע"ז המכונה מעשי לדיקים, דמכירה אינו איסור כלל מן התורה, רק הטעם דכתיב או מכור לנכרי היינו מדכתיב שיוכל למוכרו אלמא דאיהו בעלים דממונה דליה נינהו, וע"כ דשרי בהנאה עכ"ד, ולשון לא תבשלו ותמכרו, ע"כ פירוש דאיהו איסורא דאיסור למוכרו ודו"ק, ומהא דריש פסקא לכלב תשליכון אותו ככלב וכו' ת"ל לא תאכלו כל נבלה כו' ומה נבלה כו' הרי היא מותרת בהנאה, נראה דאין ראיה דתמן פירוש או אינו אלא כמשמעו פירוש וכלב של הפקר קאמר ודו"ק:

ויספר לעם את כל דברי ד' ואת כל המשפטים.

משך

משפטים

חכמה

הרמב"ן אמר שהסממנים שלא נתפרשו אין פירושן מי המה רק מדבריהם. ולדעתי נראה עפ"י מה דאמר בריש יומא דקח לך סמים פירוש משלך. והוא שיהיה משל משה. לכן נראה לי דשלשה סממנים נטף ושחלת וחלבה ולבנה הם היו משל משה. והשאר שלא נתפרשו רק בע"פ למשה מסיני היו משל ישראל. והמה היו נקראים בשמים. ולכן אמר וזאת התרומה אשר תקחו מאתם הוא מאת בני ישראל בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים שהיו משל משה. ולפ"ז יתכן דהבשמים שהיו משל ישראל גם לשמן המשחה לא נזכרו בכתוב רק נאמר למשה בסיני ולא נזכר לחכמים מה הוא משום דלא היו עושין רק של משה וכלו קיים לעתיד לבוא. וזה מחזור מאוד בפשט הכתוב. והקבלה והפשט תואמים יחדיו להך מ"ד דקח לך משלך ודוק:

וכן תעשו. בגמרא. אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא וכ"ג ואורים ותומים כו'. ובתוס' ד"ה וכן תעשו לדורות ועוד אע"ג דאחרן היה בבנין משכן וכי נשאלו באורים ותומים לעשות משכן. הלא קודם שנתכנה אחרן נעשה המשכן עכ"ל. ודבריהם תמוהים דהא הקידוש לא היה בעשיית המשכן רק במשיחתו וגדולה מזו כתבו תוספות בע"ז ל"ד גבי משה במה שמע' י' ימי המלוואים. דכל ימי המלוואים לא היה רק קדושת במה. וכן אמרו בשבת דף פ"ח דלא נפסל ביולא עד שמיני למלוואים מפני שקדושת המלוואות והמשכן בכלל לא היה עד יום שמיני שהקימו ולא פרקו ואז כבר היה האו"ת על אהרן מז' ימי המלוואים. יעו"ש ראשון לאכילת קדשים ובראש"י שם ודוק. אמנם מה דאמרו בגמ' ובירושלמי שמשתי לחמי תורה אחת נאכלת ואחת נשרפת עפ"י נביא תמוה. כיון דחושבים לקידוש מקדש מזה לדורות ולתוספות העיר. א"כ אין נביא ראוי לחדש דבר מעתה. ויעוין רמב"ם שכתב דילפינן דאחת מהם נאכלת ואחת מהם נשרפת רק שהנביא חידש איזו נאכלת יעו"ש.

ונראה לדעתי דכמו דאמרו בפ"ק דיומא דכאשר עשה ביום הזה ליה ד' לעשות אליהם לדורות ביוה"כ דומיא דמילואים. ואמר דנכנסו מים תחת דם. כן הכא הגם לדורות העיר מתקדשת בתורה והעזרה בשירי מנחה דברים הנאכלים בהם. כן המשכן נתקדש אז בשני חטאות חטאת דאחרן וחטאת ישראל בשמיני למילואים. רק לדורות שאין חטאת באה נדבה. ילפינן למנחה דבר הבא בנדבה. והאחד מהם היה נאכל והאחד מהם נשרף. שעגל בן בקר דאחרן נשרף. ושם וברש"י. שלא מלאנו חטאת חלונה נשרפת

דזרק זה הדם ג"כ על המזבח. אם כי בכריתות ויבמות אמר הגמרא דהואה הוי וישראל נכנסו לבית בהואה. אולם למה דאמר פ"ק דמגילה בירושלמי דלמ"ד שלמים לא קרבו בני נח. הא דכתיב ויזבחו שלמים. פירוש שלמים בלא נחוח ובלא הפשט. א"כ קושיית הש"ס לא קשיא מיד. דרק מעולה יליף דבני מוזק דכולהו. עולות הוא. אולם שמואל משום ר"א ור' אליעזר סבר דיתרובא קודם מתן תורה וקריעת י"ם שמע וזבא. וכתיב ויקח יתרו כו'. עולה וזבחים וסבר דשלמים הקריבו בני נח. א"כ שפיר מקשה. וכמו דמפורש ירושלמי שסובש"ס פרק פרת חטאת דף קט"ז ודו"ק: **והתורה** והמלווא אשר כתבתי להורותם. אשר כתבתי לא יתכן על התורה והמלווא ועיין רש"ב"ס. ונראה דאלמלא נתנה תורה היו למדין לניעות כו'. גזל מנמלה ט' (גמ' עירובין). לכן אמר אשר כתבתי בספר הטוב אשר יצאתי שזה ספר של הש"ת הייליה. ולפי דברי ריש לקיש בריש ברכות. הכוונה על אשר כתב הש"ס בנשמות כלל ישראל שכל אחד קיבל חלקו מסיני. והוא כתוב על לוח לבם חרותה במקור נשמותיהם כל מה שהלמיד ותיק עתיד לחדש וזהו גמרא ודו"ק: **והנה** בברכות דף ה' אשר כתבתי זה נביאים וכתובים. פירוש דאמרו בגדרים פ"ג ברוב חכמה רוב כעס. שאלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא תורה וספר. יהושע בלבד כו'. הרי הנביאים וכתובים נאמרו כשחטאו ישראל. א"כ קודם שחטאו לא היה ביכולת הכתב להראות לשום נברא שידיעתם מכרתם הבחירה. רק אשר כתבתי הש"ת בעלמו שידיעתו אינה מכרתם להבחירה כדברי רבינו הרמב"ם שידיעת הש"ת אינה ידיעת הנבראים שהיא עלמותו ואינה מתוספת עליו ודו"ק:

תרומה

ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. פירוש מאת כל איש ולא מאת כל אשה. שמאשה שיש לה בעל אין מקבלין גבאי לדקה דבר מרובה כדנתיב סוף ב"ק דף ק"ט. ובפ"ק דשקלים דריש ליה על תרומת שקלים. וגשים וקטנים אין שוקלין ודוק:

בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים. עיין רמב"ן וראב"ע. ובאמת גוף הדבר פלא די"א סממנים נאמרו למשה מסיני. ובקרא בתשא לא נאמר לפוס פשטיה דקרא כפי מה שפירשו הקדמונים הראב"ע ורש"ב"ם רק שלשה סממנים וחלבה עד כי

בבאורי הגרמי. לכן לא היה לריך להתייכן לשם ארון העדות. והכרובים לא היו לריך לכתוב שהם של זהב טהור כיון שהם מקשה מנוף הכפרת והכפרת היה זהב טהור אי"כ גם הכרובים הם זהב טהור כמו"ש רבינו בפ"ג הל"י מהלכות בית הבחירה גבי גרות המטרה יעו"ש:

במבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו ואמרו ז"ל המסיר בדי ארון לוקה.

והנה במזבח כתיב והיו הבדים בשאת אוחיו וכן בשולחן משא"כ בארון הבדים הם קבועים בו תמיד הלא דבר הוא. וגראה עפ"י מדרש שהארון רומז לכתר תורה שהוא מונח לכל הרוצה ליקח. והנה הת"ח לריך סגוד לתוכו שיהא עשיר מטיל מלאי לכיסו וכבודו איש רומי וכו'. תורתו מתקיים. וכן אמרו ז"ל גם על הארון ביומא דף ע"ב כתיב ועשית כו' מכלן לת"ח שהעבור מלויין לעשות מלאכתו. ולזה באו הבדים שלעולם הבדים הם המחזיקים ביה. הם הסומכים ידו הת"ח שהוא הארון לעדות ד' ותורותיו. ומהראוי שיהיו תמיד אוחים בארון הבדים לא יסורו ממנו וכמו שהפלינו רז"ל בירושלמי פ"י דטוטה לא למד ולא לימד לא שמר ולא עשה ולא היתה בידו להספיק וכו' לכן באו הבדים קבועים בו תמיד. (ומלאתי באלשין).

יעיד המושכל. הנה נודע שיטת רמב"ם לריך להדליק הנרות גם ביום שזה בכלל הטבת הנרות לדידיה. ושיטתו מושכלת. דכמו שאמרו ז"ל וכי לאורה הוא לריך כו' ולהראות כי הוא אין לריך להאיר רק שזה חוק דתי. הולך להדליק גם ביום כמו שהדלקה ביום אינו להאיר כן שהדלקה בלילה שלשניהם ענין אחד. כן הארון שהוא נושא את טשאיו (טוטה דף ל"ה) ואין הבדים לשאת אותו שהוא נושא את עלמו כי הוא משכן כבוד הנושא העולמים. לכן זה כי הבדים כל יסורו ממנו להורות כמו שאין ענין להבדים בעת היותו מונח באוהל מועד. ככה בשעה שנושאין אותו על הכתף אין זה ענין הנלך להכבוד הנשוא כביכול. לכן לא יסורו הבדים ממנו תמיד כמו שהנרות צריכים דולקים תמיד ודוק:

יא"ב הארון תמן את העדות אשר אהן אל"ך. הנה כל הכלים עשו במקדש שני לבד הארון כי הלוחות נגזו והלוחות מעבדים הארון ובקדשים כל מקום ששינה הכתוב לעבד. לכן חנא ביה קרא דאיתו ארון עד שיומן בו העדות. וכיון שבמקדש שני לא היו בו לוחות לא היה ארון ודוק. ויפה כתב רמב"ן שאם נשבר הארון לריך לעשותו מחדש שכ"ז שיש לוחות הוא מ"ע לדורות.

ויחזק

נשרפת אלא זו בלבד ושל העם היה נאכל. אי"כ לדורות נכנסו מנחות תחת התטאות ותודות בעיר תחת התטאות רק שאיזו מן נאכלת. זה עפ"י נבוא ולזה כוון רמב"ם ודוק. ובפירוש הר"ח דתודות ממלואים ילפינן כוננו משמיני דמלואים. והרשב"א לא פירש בדבריו כן ותמה עליו יעו"ש.

ורע דאמרו דבעי נביא ואו"ת. ובירושלמי תני תמן אס יס נביא או"ת למה אני לריך אשכח תני ר' יהודה אומר לריך או"ת. נראה דטעמו משום דאמרו בפרק בא לו ביומא דף ע"ב דאעפ"י שגזירת נביא חוזרת. גזרת או"ת אינה חוזרת ולכן היה לריך או"ת שלא יהיה חוזר ודומיא דמשפט וקדשמו לעולם ודוק. וא"ש דבירושלמי פרק בא לו אמר אורים כו' ותומים שהן מתמין דבריהם. שבעת שהיו ישראל תמין היו מכונים להם הדרך שכן מלאנו שברו להן בגבע בנימין אמר ר' יודא ח"ו לא ברו להם כו' שצראשונה אמר עליה וליא נתתיו כו' הרי דלחנא. דחוזר כמו גזרת נביא. אי"כ למה לריך או"ת. ור"י לטעמו דאיתו חוזר לכן לריך או"ת ודוק:

וגראה לדעתה דמטלת משה שנתכבד בזה הדבר שדבריו אינם יכולים להתבטל וזה מלחמות המורה וגם גזירתו אינו חוזר. לכן כשילאו למלחמה לא נמלכו באו"ת ויעוין בהנהדרין י"ז בזה [וכל מלחמותיו של משה] ולכן נאמר בשל תורה זה הדבר. וכשהיה משה לא היה לריך או"ת לקדוש המשכן. דנבואת משה הוא כמו אורים ותומים ודוק כי הוא ענין כפלא בס"ד: **ושם** בירושלמי. אח"י א"ר אבהו איתפלגין ר"י ור"ל ח"א בונין ואח"כ מקדשין פירוש הקרבנות כו' מ"ד כו' כולו הן עולות. פירוש שהמחילות עולות אעפ"י שנחרכו דקדושת המחילות לא בטלה. והיינו דאי בעי או"ת הלא בימי עזרא לא היה או"ת ורק לזכר בעלמא עבדי. וקדושת המחילות היו לעולם. אבל ממלך לא קשה ליה דנחמא. היה במקום מלך וכמו שפרשו הקדמונים עליו מלכך יבוא לך. ודלא כשיטת אבא שאיל דנחמיה לא היה מלך ודוק:

דהנה בארון לא נלטו על זהב טהור רק ארון וכפרת. אבל הור והבדים אס כי לא יסורו ממנו אין רק זהב לא טהור. והוא כי הטברה הוא ההכנסה לכור לזרפן וכמפורש בירושלמי דשקלים פ"ז הל' ג' ונמלא דההכנסה לכור הוא כמו עבוד בעור. לכן הארון עלמו הוא כמו עור הקלף שכותבין עליו תפילין שריך עבוד לשמה. אבל הור זהב והבדים המה כעור הבתים שלשיטת רמב"ם אין לריך לעבדם לשמה משום שהעבוד אינו מוכרח כמו שמפורש

משך

תרומה

חכמה

אינה באה גביעים כו"פ. שאז אינם ראויים להיות רגילים בשם מ"צ וזה רמז נאה ודוק: ודו"ה המשכן אחד. יתכן שלא הפרידו הלולאות מהקדשים אף בשעת מסעות וכן להאזנה שפ"ג ודוק:

ומכסה עורות אלים מאדמים ומכסה עורות תחשים. פליגי ר"י ור"ג אם מכסה אחד היה או שני מכסות. וגראה דכמו שהיו מחילות טרם בוא אל הדביר, כן היו הכיסויים מלמעלה. והנה המשכן הוא היכל והיה אחר זה החצר והיו שני מחילות קודם בואו לפני ולפנים הוא הקודש הקדשים. היכל וחצר, כן סבר שכל יריעות שש כו' שהיו חופפים על הארון מלמעלה ועל הכרובים מקום משכן הכבוד. היו חופפים היריעות הנקראים משכן וקרסים נראים ככוכבים כמו שהיה חופף הפרכת על הכרובים. ולמעלה היו שני מחילות מכסה יריעות עזים הוא האוהל ומכסה העורות תחשים מלמעלה שני מכסאות. ואולם מלאנו דפליגי תנאי אם קדושת היכל ואולם חדר מלחא היא. ובריש עירובין אמר לר' יהודה דסבר דקדושת היכל לחוד ואולם לחוד. אי"כ היה שלש מחילות היכל, זה מקום השולחן והמזבח במשכן. ואולם במקדש זה מקום הפנוי במשכן ועזרה הוא החצר. לכן סבר דשני מכסאות היו והיו למעלה שלש מחילות מכסה האהל ואליס מאדמים ומכסה תחשים ודוק.

ורמ"ד מכסה אחד היו פירש אבא מארי ז"ל מכסה עורות תחשים מלמעלה על המעלה שהמקום שלהם היה על גג שכל הארון, וזה מלמעלה שמכיון נגד קודש הקדשים היה מכסה תחשים. ולכן בצמדבר ומשמרת בג' מכסהו דמכסה אחד היה ודוק. ודו"ה צפסחים דף פ"ז אמר דגגין ועליות לא נתקדשו לבד [מגגו של] היכל שגאמר וגגזכו ועליותיו כו'. וגראה המקור לזה ממשכן דליקרי מקדש דמקום ההיכל היה מכוסה ביריעות ארגמן ועזים כו' שזה נגד ההיכל, והחצר כולו שזה נגד עזרה היה מחילות לבד בלא תקרה וגג. לכן במקדש לא נתקדשו שזה אינו מעיקר ההקדש. וכן מבואר טעמא דמה שאמרו פרק ב"ש דף מ' שאם נפתחה תקרה של היכל לא היה מזה. דהיכל בעי להיות מקורה כמו שהיה המשכן אבל לא העזרה ודוק. ועיין רש"י ותוספות שזכות י"ז ע"ב דגג נתקדש וגרסי בגמרא וגגין דאגג דלשכות קאי ודוק. וכן מבואר בספרי זוטא פ' נשא דר"י אומר גגו היה מקודש ממנו עיי"ש:

רמשכן עלי שמים עומדים שנטלין דרך גדילתן סוכה מ"ה ודוקא בקרשים שהיו נפרקין במסעות

ייתבי כי הכתוב שאח"ז ומועדתי לך שם וכו' הוא מאמר המוסגר, ואת כל אשר אלוה איתך הוא סיוס המאמר, ואל הארון נתן את העדות אשר אתן אליך את כל אשר אלוה איתך אל בניי. שכל הסי' יתן בארון או מלך הארון כמו שאמר בסוף וילך ועיין צ"ב יו"ד ודוק. ולר' יודא דארון באמה חמש טפחים וסי' מונח אצרכא בדפא דהוי נפיק מני' אי"ש דמתחלה אמר ונתת אל הארון את העדת כו' המה לוחות העדות בארון ואח"כ יכסהו בכפורה ונתת הכפורה על הארון כו' ואמר ואל הארון מבחוץ נתן את העדות אשר אתן אליך זה הסי' שנקרא עדות כמו שאמר בילך לקוח את סי' הזה ושמחת אותו מלך כו' והי' כך לעד כו'. וזה מבואר בירושלמי שקלים פרק ו' יעו"ש:

ונשא גם את השולחן. במזבחות ובארון לא כתב רק לשאת בשאת כו' וכאן כתב ונשא גם. פירש שמונה לישא את השולחן אף שלא לצורך בהיותו במקדש להראותו לעולי רגלים ראו חבתכם לפני המקום. ומסורה לא היו כלי העשוי לנחת כמו"ש סוף חגיגה ויעיין תוספות שם ודוק:

ועשית מנחת וכו'. בפרק שתי מידות דף פ"ח פליגי תנאי אם נרות באין מן הככר. ובמלקחים ובמחנות מודו כ"ע יעו"ש. ומפרש תמן טעמו יעו"ש. וטעם של התנא דסובר דאין נרות מן הככר. נראה, משום דבראש ויקהל כתיב ואת מנורת המאור ואת כליה [מלקחים ומחנות] ואת נרותיה ואת שמן המאור, אפסקיה קרא לכלים קודם נרות המנורה. ושמע מיניה דכמו כלים הן דברים שכן חוץ לככר, כן הנרות הם דברים שחוץ לככר. ולכן צרי' כתיב לקנון הו"ק ויקהל תרי זמני דעשייה היה הנרות קודם למלקחים ומחנות. ורק משה שנה בפעם אחד להודיעם שאין הנרות מן הככר. ולכן לא כתוב ואת כל כליה כמו דכתיבא גבי שולחן ומזבח ולקמן במנורה. משום דהיכי דכתוב בסוף כתיב ואת כל כליה כמסיים הדבר, אבל כאן שכתב אחר כך הנרות לא מלי לכתוב כל כליה ודוק:

גביעים כפתורים ופרחים היו ארבעים ושנים ואחד מהם מעבד וכשהיא באה של זהב, אבל אם של שחר מתכית אין עושין גביעים כו"פ. הלכות ב"ב פ"ג. וגראה דמרמז נגד שם מ"צ ואין מוסרין אותו אלא למאן דלא מיכול מבר נש כלום כדאמר בירושלמי פרק אחר להם הממונה הלכה ו' ולכן כשהם עניים שששין מנורה של שחר מתכות

ובין קודש הקדשים: שאהרן שמלוה לבוא מפנים הפרכת הוא קדש קדשים: אבל מי שהוא קדש לבד אסור לבוא מבית הפרכת: וזה שאמר והבדילה כו' לכם או והבדילה לכם: שמלך הש"י השוכן בין הכרובים אין הבדל כי הוא מלא כל הארץ כבודו רק מלדכס הוא הבדל. ודוק:

ועשיית את המזבח כו' חמש אמות אורך וחמש אמות רוחב ושלש אמות קומתו רבוע יהיה המזבח. הנה דעת ר' יוסי בזבחים כ"ט שגובה עשרה ומשפת סובב ומעלה היה גבוה שלשה: וגרסה דאשטח זה קפיד רחמנא שיהא המזבח רבוע: במשך גובהו שלשה וזה משפת סובב ומעלה: וזה מקום המערכה דאמר בדף כ"ד ובתוספות שם ד"ה רב אמר בבבלי כתבו בן דלא קפדינן על רבוע רק במקום המערכה לא למטה ודוק. ולכן אם נפגם בסידא גם כן פסול המזבח וכמו"ש בתוספות סוכה דף מ"ט [וישון שכתבו דילפינן ריבוע דקרן ממזבח] ופליגי תנאי בפ"ק דחולין דמ"ס בטפח ומ"ס בזית: מר משער במידה ומר משער במידי דאכילה: והיינו דפליגי בפלוגתא אם המזבח דומה לשולחן או לבית המטבחים דבזה פליגי אמוראי אם יש הפשט ונתוח במזבח בזבחים דף פ"ה ישון הגירסא בש"ס ויולגא חדש ודוק. מש"ה כתב רחמנא רבוע יהיה: דמידת ארכו ורחבו אינו מעכב אך הריבוע מעכב. ועיין שם בסוגיא ודוק:

ובן לפאת לפון וכו' ולכתף השנית חמש עשרה כו'. לא כתוב אמה: שלא נמדד באמה רק שכוונו למידת פאת נגב, וכן כיוונו למידת הכתף: אבל בסממנים כתיב בד בבד שלא יניח משקל כו' (בריש כריתות). וזה מדויק מה דבמשכן כתוב מדה אחת לכל היריעות: פירוש שלא מדדו באמה רק יריעה אחת ואח"כ מדדו ברוחבה ואורכה לכל יריעות המשכן: אבל באהל שהשש יריעות היו לריבים להיות מעבר שלפני הפרכת והיריעה הששית נכללת על המסך שלא היו שם קרשים והפתח אין קדוש כמו תוך המשכן כמו שביארתי לעיל: שארני המסך היו נחושת: לכן לא היה ראוי למדוד חדא עם חברתה רק מדד כל אחת פני עצמה: לכן כתוב מדה אחת לעשתי עשרה יריעות שכל יריעה נמדדת בפני עצמה באמה. ודוק: **יומא** דף ל"ח. עמד הוא ורכבה אמר לכן הטיילוני לים כו' חוץ משערי נקור מפני שנעשו בו נסים וי"א מפני שנחשתן מלוהבת היתה. וגרסה הא דלא ניחא ליה בחירון קמא כדאמר בפרק הכונס אמר כך מקובלני מציד של שמואל הרמתי כל המוסר עלמו

במסעות זה מזה: אבל ארון ומזבח שהיו מחוברין תמיד לא היו עלים כדרך גדילתן לכן כתוב רק עלי שטים ולכן בסוכה בדפנות וסכך לא בני דרך גדולתן וברור מאור. וישון טור סימן תר"ל וב"ח שם:

וארבעים ארניהם כסף. יתכן דאמר בירושלמי שבת פ"ב דקדש שזכה להנתן בלפון כו' רואים אנו בלפון קדוש יותר מדרוס וארנים שהיו בלפון מוכרחים להיות בלפון: ואינם ראויים לטעמתם לדרוס משום דאין מורידין בקדש כדילף מויקס המשכן ואת ארניו: אבל בדרוס כתיב ארני כסף משום דרשאי לשנותן ללפון דמעלין בקדש ודוק:

הנה נחושא לא הוזכר במשכן רק בחלל וארני המסך היו קדושים בקדושת המזבח: שהמסך היה לנורך עבודה שבעינין שיחטפו השלמים ויזרקו בזמן שפתחו אוהל מועד: ולדרך חוץ היה כחון דמי: אולם בקדושת הפרכת נסתפקו ביומא דף כ"ב אי קדושתו כפנים או כחוץ וישון: אמנם העמודים היו מלופים וזה כפנים: וזה שהיו מקדושת שניהם וכן כתב הראב"ע. וישון שבת קכ"ד ע"א לענין תוך הפסח דפליגי תנאי גבי עירוב ודוק:

צרע המשכן האחד. שם ללע לשון נקיבה. אך קאי על המשכן שהמשכן הוא אחד ומשכן לשון זכר כמו"ש והיה המשכן אחד: ופירושו: שיבדית המשכן בשעה שהוא אחד ולא הניחו בו הארון והמזורה עם השולחן והפרכת הבדילה ביניהם: וביקקה כתיב ללע המשכן האחת ודוק:

ועשיית פרכת כו' מעשי חושב יעשה אותה. לפי שאין כאן הפסק בין קדשי קדשים להיכל במחילה לכן הפרכת היה מעשי חושב לרמוז על ההבדל אשר מלך פרכת זה לבד זה לכן היה ארי מלך זה וגשר מלך זה: לא כן במסך לפתח האהל ולפתח החלל היה מעשי רוקס שהיו המחילות מבדילות בין הפנים לחוץ: ולכן נסתפקו מקום מחילות גופייהו אי קדושת חוץ לכן או קדושים כמו בפנים יע"ש ביומא כ"א: ולכן הכהן הגדול שנקרא קודש קדשים ומעלתו היה שנכנס להקטיר קטורת לפני ולפנים אשר שם ההפסק במעשה חושב לא במחילה: לכן נעשה בגדיו האפר וחושן מעשי חושב: וכתובת ומלגפת ואבנט שבהן שיה לכהן הרייט אשר זה יורה על ההגשה למזבח אשר עומד בחלל נעשה מעשי רוקס ודוק: **והבדירה** הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים. יתכן שכוון ע"ד מה שאמר בדבר הימים ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים כו'. וזה שאמר כי הפרכת הוא יבדיל לכם בין הקדש

מטורות חמש מימין של משה וחמש משמאל של משה אי"כ לפי החשבון היה לריך להיות עוד אחת רק שלא היה יכול להיות יותר על ד' אחד מעל הד' השני ובפרט לפרש"י דהדב"ר היה גובה עשרים אי"כ לא היה רק מאה אמה יותר ולכן עשה גם שולחנות עשרה כי השולחן ל"ל טכס המטרה וכזו כן זה וזה רק במקדש שלמה שהיה גלוי שכינה אבל במקדש שני שלינו רק חוק סג' בלחת ודו"ק היטב:

ויקחו שמן זית. במנחת דף פ"ז מויתו. ויעוין רש"י שם והנראה לפרש משום דגבי יין אמרו לא יביא יין מגיתו ב"ב ל"ח וכמו דפירש רש"י שם דכתיב הסך נסך שכר לר' ובתרגום על קרא דין ושכר יי"ר. מחמר חדת ועתיק הרי דשכר עתיק. ולכן בשמן כתיב שמן זית שהמילה כל שהוא חדש עדיף טפי וזהו מויתו שניכר טעם הזית בשמן וכמו שאמרו בעו"ג דחמרי חדתא וענבי הוי חדא טעמא וי"צ. וזהו מדויק לשון הכתוב בשופטים ט' החדלתי את דשני אשר בי יכבדו ולא כתיב בו משום דהשמן ניכר טעם הזית בו ודוק. ואולי משום דשמן זית אין דרכו לשמות וכמו דמשמע בריש כלל מצרכין אי דשתי אוזוקי כו' לכן כתוב ב':

ורחש אפודתו אשר עליו וכו' יתכן ע"ד רמז דאמרו אפד מכפר על ע"ז (זבחים דף פ"ח). ומחשבה אלל עו"ג הוי כמעשה כמוש"כ סוף פ"ק דקדושין. וזה שאמר וחשב אפודתו וכו' כמעשהו (מלאתי להקדמונים):

ויקחת את שתי אבני שהם. הנה בשהם דחושן הוא למטה יוסף וכו' רמז שישאל נקראים על שם יוסף וכמו שאמר במד' שוח"ט מקרא אולי יתכן שארית יוסף. ודע דאפד מכפר על עו"ג שנא' אפד ותרפים ומושן מכפר על הדינין. לכן שהם מרמז ליושר הדעות המשובשות הטעה בשכל שזה גרם לעו"ג וישפה שהוא גמר החושן אבן האחרונה עליו מרמז להסרת העול והמרמה והאונאה שזה גורם לעות הדין. וכמו שאמר בחו"כ על קרא דלא תעשו עול במשפט במדה ובמשקל כו' שהמודד קרוי דין. לכן אמרו על ושמתי כדכוד שמותין חד אמר שהם שהוא הסרת הטעה באלוהות וחד אמר ישפה שהוא הסרת מרמה והעול שבין אדם לחבירו. לכן אמר [כדכד] דין ודין. וזה שסיים הכתוב וכל בניך למודי ד' שילמדו הידיעה הברורה בהשגת אחדותו יתברך וכמו שאמרו בקרבנות לא נאמר אל ואלוהים ושדי רק ד' שלא ליתן פ"פ לחלוק [סוף מנחות] ששם ד' אינו מתייחס לשום גמאל זולת הבורא היחיד לבדו וזה שהם

עלמו למות על ד'ת אין אומרים דבר הלכה בשמו כו' ויוסף אוחס לר' דאמרינהו משמאל דגמרא. וכן כאן שמסר עלמו על דבר זה מפני זה לא היה ראוי להוציר שמו ושלא להחליפם ודוק. וזה שאמר לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפלי בם. פירוש הגבורים אשר כל חפלי אני מולא בהם ירבו עלבותם למה שאמר מהרו לילך ולשאל למה נהדריין. כל אסור נסכיהם מדם ובל אשא שמותם על שפתי אמונם על ת"ת דרבים לריך למסור עלמו למיתה ולסכן עבור זה ואדרבא נענש יהושע מפני שלא עסק בתורה בעת המלחמה ולכן משה שנתן נפשו על תורה של כל ישראל אמרו שלפיכך נקראת על שמו שנאמר זכרו תורת משה עבדי כדודיש במכילתא בשלח פרשא א' יעו"ש:

תצוה

ויקחו אליך וכו'. יתכן על פי דברי הראב"ע בפרשה בהעלותך שאעפ"י שאמרו כל דברות שנדבר הקב"ה עם משה לא היה אלא ביום שנאמר ביום דבר וכו'. בכל זה כשהיו הנרות דולקים היה כיום ודבר עמו בלילה. לזה אמר ויקחו אליך פירוש לאורכך שהאדם דעתו בהיר בעת האור וכמו אין אורה אלא שמחה. ולזה הוא לאורך הכנת נפש משה להדיבור שהיה שורה מתוך שמחה. אבל חוקת עולם לדורותם מאת בני ישראל. שלדורות הוא חוק בלי טעם וגזירה היא מלפני שכלום לאורך אני לריך והלא כל ארבעים שנה לא הלכו אלא לאורו וכו' ודוק. ומה רמז למש"כ בסמ"ע דכשנרות דולקין מותר לדון בלילה. **ובזה** יש לפרש מה דעשה שלמה תחמשה מטורות ור"א בן שמוע אמר בפ' שתי הלחם דעל כו' ובכולם היו מדליקין דכתיב את המטורות ונרותיהם לבצרים כמשפט ופשוטו שהיה מדליק בכולן ודלא כפירש"י דפעמים בזו ופעמים בזו ויעוין בילקוט מלכים דעל כולן היה מסדר רק בשל משה תחלה ויעו"ש טעם של שולחן וכיו"ד ודוק. וכבר נאמר אלל דוד אביו שהניח זהב למטורות הזהב כו' משום דדריש שכין שבמקדש שהי' רוחב עשר על שלושים אמה הי' מטרה אחת אס כן על כל החשבון הוא עשר פעמים שלושים הוא שלש מאה אמה וקומתו עשר אמה ולפי זה החשבון ההיכל שצנה שלמה היה ששים על רוחב עשרים אי"כ עשרים פעמים ששים הוא אלף ושני מאות וקומתו שלשים אי"כ הוא ג' פעמים ככה הוא שלשת אלפים ושש מאות אי"כ היה מוכרח להיות אחד עשר מטורות ולבד משה עשרה

רק דבזה היה ניחא מה שכ"ג היה מותר בכלאים במקדש עיין בספר ושם הכהן ע"ד זה בליץ. אולם אפשר דוקא שם ודו"ק:

וַיִּתֵּן אל חושן המשפט את האורים ואת התומים כו'. לא כתוב בו תמיד, שלא היה אורים ותומים בבית שני שהוא מהחמשה דברים שחברו בו (סוף פ"ק דיומא) והוא שם המפורש, ולכן כתוב והיו על לב אהרן כו' ולא וגש' כי בזמן ששם המפורש בחושן הוא בגדר ארון, שגש' את נושאיו ואינו מש' כלל, אבל בלא אור"ת כתוב וגש' אהרן שמרגיש מש' קלתי, וכן דרשו ז"ל באבות דר"ג על קרא דואתפוש את שתי הלוחות ואשברם, והלא היו בידו ומאי שי"ך ואתפוש? רק שקודם שפרח הכתב מעליהן לא היו למשא, וכיון שפרח הכתב נעשומשא ותפש אותן כמי שתופס מש' בידו יעו"ש היטב:

וַעֲשִׂיתָ לץ זהב כו' קודש לך, יתכן ללא קאי על הלץ רק הבגדי כהונה מעבדין זה את זה, ונקרא מה שעל האפד והחושן עם הלץ כאחד, וזה ראובן שמעון כו' יוסף בנימין שבטי ישרון קדש לך, וכמו שאמר קודש ישראל לך, ראשית תבואתה כו', ולכן אמרו בזבחים מ"ה דלץ אינו מרלה על קדשי עו"ג דרק על השבטים מכפרי ומשויה מרבה בספרי בהעלותך מכבס כגרי יהיה לפני ד' דלץ מרלה עליהם, ועיין תוספתא מנחות פ"א, אבני שהם ואבני מילואים מעבדין זא"ו, ומפני זה אמרו יבמות דהעבירו בזות מדין לפני הלץ דלעו"ג הלץ אינו לרצון רק לפורעניות היינו משום דעליו כתוב דישראל קודש לך, אם כן הם החטיאו את ישראל בדבר פעור וחללו וטמאו קודש לכן נפרעו מהם ע"י הלץ ופשוט.

וְרַב־צֶן השמות שבאפד על כתפות שמקושר להלץ הוא כנגד קשר דל"ת שבשל ראש, ושמות שבחושן הוא כנגד קשר של יו"ד שבשל יד והמה תפילין דמארי עלמא שגש' אותם הכ"ג במקדש לרמוז שקשורים הם ישראל להש"ת בלבוש כביכול ומש"ה כתוב גבי חושן וגש' תמיד, דעיקר של יד וכמו בתפילין דידן דשל יד מעבד של ראש, נמלא דשל יד הוא תמיד, ולכך באפד לא כתוב תמיד רק וגש' אהרן את שמות כו' ודו"ק היטב.

וְאֹרֵי משום זה אמר ריב"ל ירושלמי חגיגה פ"ב דהיה מתלבש בכליו רק בשבתות ויו"ט, משום דלא חין תפילין נוהג ולכן היה מתלבש בכליו כנגד תפילין ודו"ק:

וְאֵבְנֵי תעשה מעשה, כתב ואבנתי תעשה ולא ואת האבנתי תעשה משום דרמוז שהיו עושים

עוד

שהם ורב שלום בניך שיסורו מהם העול והמרמה שזה ישפה וזה כדן, ודוק היטב, ודע דכל השבטים לערו לאביהם במכירת יוסף ויוסף עלמו לא הוריע לאביו רק יוסף היה ירא מפני החרס, אבל בנימין כבד לאביו ולכן שרתה שכינה בחלקו ולכן כשאבד ישפה מבנימין הראה להם הש"ת גודל מלות כבוד אב אלל דמא בן נתינה ודוק היטב:

וַיֵּשֶׁב משמות וכו' בירושלמי פרק אלו נאמרין אמר דבאבני אפד היה כתוב בן באבן אחד וימין באבן השני ודריש דכתיב ששה משמות מקלט שמותם וכן בתרגום יונתן, לכן היה כתוב בנימין על שתי כתפות האפד, ולזה אמר בברכות בנימין כו' ובין כתפיו שכן, וזה רמז נאה:

תְּרִישֵׁי ושם, הא דכתיב בוי"ו לרמוז דהוא נער את בני בלהה ובני זלפה לכן נתחברו באבני אפד ג"כ, דשום היה של יוסף, או דמרמוז שהיה טותן הפסקה למשה בין דיבור ודיבור כמו שאמרו רז"ל, ולכן כאן שהש"ן הוא סוף של תרשים ותחלתו של שום ג"כ ש"ן, וכדי שלא לערבב האותיות אמר ושום וכמו שאמרו בירושלמי פרק כילד מזכרין גבי המוליד שלא לערבב האותיות, ובפרק היה קורא גבי קריאת שמעיו"ש ודו"ק, לכן בפרשת פקודי גבי עשייה לא כתוב בוי"ו עיי"ש.

וּבְגִמְרָא מגילה הרשנה כו' תרשים, כלום שמשו ב"ב"כ לפניך דכתיב בזה תרשים, תרשים היה אבן של אשר דבנותיו היו נאות וגשאות לכהונה גדולה ועיין בספרי ברכה ומ"ר ב"ר פ' ע"א, וזה לימוד זכות על ישראל שהן היו מגדלין בת נאה בלגיונות שתהא ראוייה לכה"ג העובד במקדש, ואלו כשיש להן יפיפיה, הן מוליכות אותה ערומה:

תַּעֲנִית, אף כנסת ישראל שאלה שלא כהונן שמי כחותם על לבך כחותם על זרועך כו' דבר שפעמים נכסה ופעמים נגלה כו' על כפיים חקויתך, הענין, דבקשה שיהיה בהמ"ק בנוי ושם נושא הכה"ג שמות השבטים בני ישראל לפני ד' לזכרון על לבו באבני חושן ועל כתפיו באבני אפד פתוחי חותם, ופעמים נכסה כמו בזמן החורבן, לכן השיב על כפיים חקויתך וכמו שאמר באבות דר"ג פ"ד יש לנו כפרה אחת כמותה וזה גמ"ת, והוא על כפיים בידים שגומלות חסד ודיק:

לְזִכְרוֹן לפני ד' תמיד, ולהלן על לבו לפני ד' תמיד, ביומא דף ו' פליגי תנאי על תמיד דגבי לץ למאי נדרש עיי"ש, ובזה לא ידעינן למאי נדרש, וכפי הגרסא דמרלה אף שלא בשעת הקרבה:

משך

תצוה

חכמה

עוד אבננו של שש אם יכנס אהרן לפנינו. כמו כה"ג ביום הכפורים שלא אהרן היה רשות תמיד באופן הזה: **ורבני** אהרן תעשה כמותו. בירושלמי יומא פ"ג רבנן אמרי שני כמות לכל אחד ואחד כו'. לפי זה הלא בפקודי כתוב והלבשתם כמות וזה אי אפשר שילבש לכל אחד שתי כמות דהוי יתור בגדים. ונראה דכאן משום דמסתברא טעמא הוי עושין להם שתי כמות משום דהכניס לריבין לשתי בגדים האחת לעבודה הבקר להרמת הדשן ובגדים לעבודת התמידין כמו שפירשו על ולבש בגדים אחרים פחותין. לכן היו עושין להם שני חלפות בגדים וברור:

ועשית להם אבנטים ומגבעות תעשה להם לכבוד ולתפארת. יתכן למאן דאמר ביומא דף כ"ג דעבודה דהרמת הדשן לא לריבך רק שני כלים מדו בד ומכניס בד ילבש ואיכא אבנט ומגבעת היה רק לעבודות שאין מן הפחותות כמו הרמת הדשן שכתב רמב"ם ללבוש את הפחותין. וזה לעבודות שהן לכבוד ולתפארת אבל מכנסים וכמות שש לריך גם להרמת הדשן ומדויק לשון הפסוק ודוק:

והנה כל דבר שיש בו כבוד בהיותו לא יהיה בחסרונו פחיתות. אבל דבר שבהדרו יהיה פחיתות לא יהיה בהיותו שלימות וכבוד. והנה בגדים אילו יהיו בהיותם כבוד אבל על המכנסים בלבם אותם אינם בגדי כבוד אולם בהעדרם הוא פחיתות. לכן כתב מיתה על המכנסים שאם לא ילבש אותם יהיה פחיתות וחייב מיתה. וזה כדברי הר"י דאורלייטוס בסנהדרין בתוספות ובזבחים דף י"ז ע"ב וחייב על ביאה ריקנית בזהמ"ע בלא מכנסים אבל על שאר צ"כ אינו חייב בחסרונו רק על עבודה משום זרות דאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוו כורסי ולא על ביאה ריקנית בזהמ"ע. עיין תוספות סנהדרין פ"ג ד"ה ולא משום כו' ובתוספות יומא ה' ע"ב ד"ה להביא ודוק:

ואת אהרן ואת בניו מקריב ורחל אתם במים. כך רמזה טבילה כמפורש בתו"כ ולכן ואת פסקיה קרא משום דאז אינו רוחץ עם בנו (פסחים דף נ"א יעו"ש):

ושחטת את הפר כו' פתח אהל מועד כו'. הנה ש"י רמב"ם ורש"י זבחים פ"ג דשלמים שנשחטו קודם שנפתח דלתות היכל פסולין משום דבהו כתיבא פתח אהל מועד. ופירשו דגבי עולה לא כתב בשחטה פתח אהמ"ע רק גבי זריקה לכן מדכריהם לא היו שוחטין התמיד עד שנפתח דלת היכל משום דלזריקתו היה לריך להיות פתוח ההיכל

ובאן כתיב ושחטת פתח אהמ"ע. נראה דהראב"ע פירש הא דקדשי קדשים נשחטין בלפון להורות דמשולחן גבוה זכי והוא חלק גבוה כמו הלחם המונח בהיכל על השולחן בלפון. ולכן בקדשים קלים הנשחטין בדרום בעי להורות שהן קדשי גבוה וגם הן אימוריהן לגבוה סלקא ובשחטה קדשי קדוה"ג דלא יוכלו למפרק. לכן נשחטין פתח אהמ"ע בזמן שהוא פתוח להורות דיש בהן חלק גבוה לכן באן בשבטת המילואים דלא היה טעון לפון כמו שדרשו על קרא דראשון ללפון היה הפר חטאת שהוא קדשי קדשים ג"כ טעון לשחוט בזמן שדלת אהמ"ע הוא המשכן פתוח ודוק:

ואת בשר הפר וכו' חטאת הוא. הנה בשעת הזאת קדושת במה הואי כמוש"כ תוספות בעו"ג ל"ג. רק דחטאת זה הוא הש"י"ת להקריבו בבמה אע"ג דאין חטאת קריבה בבמה. לכן כתיב חטאת הוא אחר הקרבה והשריפה להורות שאין שלא לשמו פוסל בו כיון דהוי אינו ראוי לעבודה כמו בעומר ריש מנחות דהוי כמו אשם שנאמר בו הוא לאחר הקטרת אימורים זבחים ה' ודוק. ויעו"ש שטמ"ק בכורות דף ד' צוה. או יתכן דהשתא כהנא שלוחי דרחמנא דמי חיבא דאיהו כו'. אבל משהלמד דור היה הוי שלוחא דידן רק שהיה שקול ככל ישראל וכלבדור ולכן אין מחשבתו שלא לשמו פוסל דלתקוני שדרייתך ולא לשוטי לכן כתוב חטאת הוא לאחר הקטרת אימורים ויעוין מדריש דף ל"ז ע"א עיי"ש היטב דלפי המסקנא דשלוחי דרחמנא נינהו נשאר סברת רב שימי בר אשי דיכול לאחר לתקוני שדרייתך כו' במפגל בקדשים ג"כ היכא דהוי שלוחא דידן וכמו שה' במלואים ודוק: **ונתת** על תנוך און אהרן כו' און בניו כו'. הנה בעש"י כתוב כסדר אהרן ואח"כ בניו ונראה דבספרי אמר בפ' קרח דלכן מקדשים ידיהם ורגליהם משום שלעבודה עובדים בידיהם ורגליהם שלכן לא יהי' חולץ בין ידו לעבודה וכן בעי להיות עומד ברגלו על הרלפה בלא חליטה ובזה שוים אהרן ובניו לכן לזה עליהם כאחד אבל משימת האון הוא על מלות יתירות שנלעוו בהן כהנים וכל מלות השמיעות מיוחדות אל האון (כמו און ששמעה על הר סיני) לכן יש מלות הרבה בכה"ג מה שאין צרכן הדיוט לכן פרט און אהרן לחוד ואון בניו לחוד. גם בהקבלה אינו דומה אהרן שה' עולה להר סיני וכמה דברות דבר אליו ד' ודוק:

ויקחת אותם מידם והקטרת כו' דמשה היה במלואים במקום כהן והם כבעלים לכן הולכת אחרים למזבח דבעי כהונה ופסולה בזר ויעו"ש משל"מ

תרומה לר'. פירוש שאף משלמי לצור בעלמא
אשר כהממה חיון המה מורמין ומונפין בכולן
לפני ד' בהם לר' להניף ולהרים החמה והשוק אחרי
השמיטה וזה כמו כונה שניה ותרומה יהיה פירוש
הרמה למעלה מוזכר שלמיהם אשר כולן לכהנים ועוד
תרומתם לר' מן השלמים אשר הם כולם בחייהם
מורמין לר' ועיין מנחות דף ס"ב פליגי רבי ורבין
ורבינא אמר שלמיהם רבויא הוא יעו"ש ובתו"כ דדריש
קרא דשלמים יעו"ש ודו"ק:

ואכילין אותם אשר טופר בהם כו' לקדש אותם.
הנה כל ענין המלוואים היה שמה נחמכו
לדורות וזכו בחזה ושוק מוזכר השלמים שיאיו כהנים
אוכלים ובעלים מחכפרים [ועיין בתו"כ במכילתא
דמלוואים מבואר כל פרט ופרט] לכן היה ההוראה
לדורות שיאכלו הקדשים והכהנים אף אם לא יהיו
מקריבים וכמו כן שהמקריב היה משה והכהנים
אכלו המתנות כהונה כן לדורות יאכלו כהנים בעלי
מומין שקדושים בקדושת כהונה אף שאינם מקריבים.
ולשון כהונה נאמר על העבודה וכמו שחזקו כהן הוא
שם עובד ממש כמוש"פ רש"י בקרא הכהן תחתיו
מבניו. ולכן לעיל גבי בגדים כתוב והלבשת אותם כו'
וקדשת אותם וכהנו ל' שהבגדים אינו רק לעבודה.
הא בעלי מומין האוכלין קדשים מתנות כהונה אינן
לריבין בגדים אצל כן גבי אכילה לא כתוב לכהן
ל' רק לקדש אותם שאף שאינם עובדים אוכלים
בקדשי קדשים רק שקדושים בכהונה וכמו כן שהמה
לא היו המקריבים ודו"ק:

יבא פרק ב' ל' ח"ש לא היו ישינים בבגדי קודש
כו' הא מיכל אכלי שאני אכילה דלורך
עבודה כו'. מקרא מפורש הוא ביחזקאל ק' מ"ב
ויאמר אלי לשכות הלפון לשכות הדרום כו' הנה
לשכות הקודש אשר יאכלו שם הכהנים כו' קה"ק כו'
בבואם הכהנים [בבואם באתן לשכות לאכול] ולא
יאלו מהקודש כו' ושם יניחו בגדיהם כו' ועיין מזלות
שאוכלים בבגדי כהונה. וכפי הגרסה שלריבין שיהיה
פתוח אל הגזרה הוא הדיכל ולפני פתח אהמ"ע עיין
זבחים כ"ה כ"ז דמסיק דוקא לשמיטה דענין לפני
אהמ"ע לא לאכילה אפשר דעל המלוואים ושאר
קדשי שעה קאי יחזקאל לכן בעי פתח אהמ"ע
ובמלוואים דמשה ודו"ק:

יָרָךְ לא יאכל כי קודש הם. לפי מה דאמרו בתו"כ
פרשה אחר דור שאכל בשר קדקיד אחר
זריקת דמים משלמין קרן לכהנים ולוקחין בדמיו
שלמים ולזה אמר כי אינן כמו תרומה שדמיהן לכהנים
והמשלמין

משל"מ שחקר אם הולכין זר אם נפסלו האברים
מלהקריב) אמר ולקחת מידם שהוא ככהן יוליד
האימורים להקריב למזבח. אבל להוליד בידם לקרב
קצת למשה היו רשאים להולכה שלא ברגל לא שמה
הולכה והם הוסיפו דלא היו מושיטין ידיהם למשה
לקרב לו להקטיר ואף הולכה שלא ברגל לא עשו.
לכן אמר בלו ויקח משה אותם מעל כפיהם והוסיף
על המזבח ודו"ק:

והנפת אותו תנופה כו' והיה לך למנה. הנה
מנה יקרא דבר המתוקן כל לרכו כן
במשלות מנות ל'ל מבושלן כ"ל לכן כאן שהסומכין
היו אחרין ובגיו"ה היו בעלים מהקרבן וזכו בהקרבנות
מחיים. אבל משה לא סמך שאין סמיכה אלא בבעלים
והוא לא זכה בהקרבן מחיים רק כשזרק ונקטר
האימורים היה מנה כל לרכו. לכן כתוב והיה לך
למנה. שמימנו יהיה לך כשהוא מתוקן ומותר לאכילה
ומשולחן גבוה זכות בהחיה דהיה ל'ל נקרב כמו שוק
לגבוה לכן הניף אותו משה שאז היה הוא הבעלים
בהחיה ודו"ק. ובמשה פ"ק דבינה אין משלחין
אלא מנות כו'.

את חזה התנופה ואת שוק התרומה אשר הונף ואשר
הורם. הרמה הוא על דבר העולה למעלה ולכן
אם יניף למעלה נקרא תרומה. והנפה הוא ללדדן
כמו שעושין בגפיה לכן נקראת נפה וזה מוליד ומביא
מעלה ומוריד כו'. אולם מלאנו על דבר השוה
לחבירו ונתרומם באיזה מעלה אשר יופרש ויובדל מחבירו
נקרא תרומה וזה תרומה מן הטביל על הרמת מעלה
שנעשה קודש וזוה נקרא השוק תרומה שהורם במעלה
משאר הבשר הנאכלין בכל מקום לבעלים וכאן נקטרי
והחיה ושוק קדשו לדורות כל החיות ושוקין של השלמים
אשר ינתנו לכהן ומשולחן גבוה זכו אשר חלק שמים
נתן להם והם אוכלים ובעלים מחכפרים. וכן נתקדשו
בזה המורם מלחמי תודה ומורם מהלחם הבא עם
איל נייר. ושיעור הכתוב כך הוא אשר הונף ואשר
הורם מאל המלוואים. ואשר הונף ואשר הורם מאשר
לאהרן ומאשר לבניו וזה מסל המזות אשר אחד מכל
מין נקטר לפני ד' והונף והורם. והמונף מסל המזות
קידש לדורות המורם מלחם תודה ואיל נייר והמזות
היו באת כמו בקרבן שבחודה שלש מינים (משה
פ' התודה) ולחם חמץ לא בא מפני שאינו רשאי
להקטיר ממנו כמוש"כ ואל המזבח לא יעלו לריח
ניחוח. וכאן כתוב והקטרת על המזבח וכו' לריח
ניחוח כו'. ודוק היטב:

ותרומה יהיה מאת בני ישראל מוזכר שלמיהם

משך

תצוה

חכמה

בוקר היינו שראוין לאכול עד הבוקר ודו"ק:
וזה אשר תעשה על המזבח כו'. תנא דבי ר' ישמעאל
 בג' דברים נתקשה משה כו' וי"א אף הלכות
 שחיטה נתקשה שנאמר וזה אשר כו'. פירוש דסברי
 כרע"ק דפליג על ר' ישמעאל וסברי דבשר נחירה
 הותר במדבר בחולין. לכן לא נהגה מלות שחיטה רק
 בקדשים. לכן נבי כבשים על המזבח רמז דהראה
 לו הלכות שחיטה ודוק:

עזרת תמיד לדורותיכם פתח אהל מועד לפני ד'
 אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם. יש
 מרביתנו לומדים מכאן שעל מזבח הנחשת היה הקדשה
 מדבר משהוקם המשכן וי"א מעל הכפורת כו'. רש"י.
 יתכן דפליגי בהא דפליגי ר' יהושע בן לוי ור' יוחנן
 בפ"ד דמגילה אם בהכ"נ עושין בית המדרש או בהמ"ד
 עושין בהכ"נ והבית הגדול זה אמר שמגדלין בו תורה
 וי"א שמגדלין בו תפלה למ"ד תפלה עדיפא א"כ
 מזבח הנחשת מקום העבודה עדיפא ולמ"ד בית
 המדרש עדיפא. מעל הכפורת מקום שמונה בו העדות
 והלוחות זה התורה עדיפא וכבר הארכתי
 במקרא דתלוי אם מפסיקין מדברי תורה לתפלה
 והדברים ארוכים ודו"ק:

וקדשתי את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן
 ואת בניו אקדש לכהן לי. כפל הדבר
 שמלות אקדש לכהן לי הם כמיותריהם. אולם הוא
 מכיון נפלא עפ"י מה שאמרו בספרי כל מקום שנאמר
 לי קיים לעד ולדורות וזהו שלא תאמר שכיון שהם
 נהנים למזבח לעבודה א"כ בזמן שמזבח שומם גם
 ככהנים אין בהם קדושה. לכן אמר וקדשתי את
 המזבח כו' ואת אהרן ואת בניו אקדש לכהן לי. קיים
 לדורות לא שיהיה תלוי קדושתם במזבח שקדושה שלהם
 אינו הלוי במזבח והמה קדושים לעלמם מהבורא
 יתברך. עיין ספרי בהעלותך סימן ל"ב דדריש על
 וכהנו לי ודו"ק:

ועשית מזבח מקטר קטרת וכו'. הראב"ע נתקשה
 מדוע לא נכתב לווי עשית מזבח הקטרת
 רק אחרי כלות פרשת המשכן ומלואים. והעיקר כי
 כל הצווים כמו הארון אם אין ארון אין מניחין לוחות.
 וכן בלא מזבח אין מקריבין עולת תמיד. וכן בלא
 בגדים אין כהן רשאי לעבוד. ובלא מנורה אינו רשאי
 להדליק נרות. ובלא שולחן אין מניחין לחם הפנים.
 אבל מזבח מקטר קטרת שטיקרו לכך [שהכפרות
 שבאין ביוהכ"פ אינו רק לכפר טומאת מקדש וקדשיו
 ואין לורך לכך רק אם יהיה בהמ"ק ועבודה. אבל
 לא בלא לכפר דברים הנלכדים כפרה בלא בהמ"ק.
 וכן

התשלומין נעשים תרומה. לזה אמר שרק הם קדש
 ולא תשלומיהם. יעייין פירוש ראב"ד שם. וכן כתוב
 בבכור קדש הם. שאין התשלומין נעשין קדש יעו"ש ודוק היטב:
ואם יותר מן הבשר כו'. לא הזכיר שלא יותירו כמו
 שז"ל בכל הקרבנות פשוט שלא יוכל אחר
 לאוכלו ואכילה גסה לאו מזה לכן אין מהנימוס
 להזהיר ע"ז. ולכאורה יתכן לומר דבזמה אין איסור
 להותיר. והא' ששנינו בסוף זבחים הזמן שזה בזמה.
 היינו שאם מותר אסור לאכלו. ותוס' כתבו בעו"ז
 דכיון שלא היו המחילות קבועות דין צמה היה להם
 ולכן לא היה אסור להותיר. ובפסח שאני שבארתי
 במקרא דדין קדשי מקדש היה במלרים שנתגלה
 שכינה והוי א"ש.

ובזה יתכן מה דפליגי בתו"כ פ' לו אם היה הפסח
 באיל המילואים ואם לא היה הפסח היה הנתוח
 בעורו כמו בשרפת פרים הנשרפין בחוץ דה' נתוח
 בעור יומא דף ס"ח הוא משום דבשבעת ימי המילואים
 דין צמה היה לו ופליגי בפלוגתת רב ור' יוחנן סוף
 זבחים אם יש הפסח ונתוח בזמה ודו"ק.

אורם לדעתנו נראה דמה שפלה התורה גבי תורה
 בפרשת אמור שור או כש כו' וכי תזבח
 זבח תודה לרונכם כו' כל הפרשה נאמר אלל מומין
 דטוה גס בזמה ולכן אמר לו תותירו ממנו עד
 בוקר. דבפרשה לו כתוב תרומה לד' לכהן. ובזמה
 אין מתנות כהונה. אבל באמור מיירי בזמה. וכן
 כתבו בתוספות דקרא דמיום השמיני והלאה ירלה
 מיירי בזמה. דלילה כשר בזמה ומחוסר זמן הוא
 עד יום השמיני ופסול בזמה. וזוה מדויק לשון והלאה.
 שכל הזמן אח"ז בין יום בין לילה כשר להקריב
 בזמה. ומש"ה תנא קרא דלא ילוף ממלואים דאין
 איסור להותיר בזמה ודו"ק.

ויתכן כי בירושלמי פ"ק דיומא אמר. דלא היו יושבים
 פתח אהל מועד רק מקלת היום ולילה ומסר
 יום ללילה והיה מפרק המשכן אחר כך. וחד אמר
 שני פעמים וחד אמר שלש פעמים יעו"ש. א"כ כן
 בלילה היה עד טרם אור הבוקר מפורק. ולר' יוחנן
 היה עד אחר שהאיר היום וקדשי שעה לא היו ראשים
 לאכול רק פתח אהל מועד כמפורש בקרא. וא"כ כשהוא
 מפורק היו אסורים באכילתו. הגם כי הבשר והלחם
 לא נפסל צמה שפרקו המחילות וכמו דקדשי דורות
 מיפסלו משום יולא כדאמר מנחות ל"ה. הכא דדין
 צמה היה לו ולא נפסלו ביולא. ותו לא נלטו שלא
 להותיר. כיון דבכלות זמן אכילתו היה מפורק ולא
 היו יכולין לאכול. וכל מקום דמזהיר שלא להותיר עד

רובה סרחה אין פמליא שלו מתקיימת כו' ימי כיון דרוב הצבור סרחו כביכול אין כאן קדושה וגמלא דכשחטאו הצבור בהעלם דבר אין כביכול הקדושה על המשכן וכי חטא הכהן המשיח בהעלם דבר ודאי דנסתלקה קדושה מן הכהן המשיח לכן אמר אחת בשנה יכפר עליו כו' אימתי בזמן שהוא קדש קדשים לדי' פירוש בשעה ששורה הקדושה על המזבח דבעת שהצבור חוטאין כביכול נסתלק הקדושה מהפרכת וכש"כ מהמזבח וכן בשעה שאהרן הוא הכהן המשיח [שהוא במקום אהרן] הוא קודש קדשים כמו שכתוב בדברי הימים כ"ג ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים הוא וצניו עד עולם כו' אבל בזמן שנסתלק הקדושה מאהרן המשיח או מהמזבח או יש מתנות על המזבח אולם בזמן שקדש קדשים כו' או אין מתן דם עליו רק אחת בשנה ודו"ק. ובאמת צאהרן לא הי' יכול העלם הוראה דהוראתו וכ"ד אינו כלום כ"ז שמשעה קיים: **קדש** קדשים הוא לדי' במזבח החיטון בפסוק ל"ז כתיב והיה המזבח קדש קדשים ולא כתיב לדי' והענין עפ"י מה דפירש במאור פ"ד דעכורים דאבני מזבח היו יולאים לחולין כיון שצאו בה פריטים וחללוהו אבל כלי שרת לא נפקי לחולין ע"י פריטים כמא' בימי אחז יעו"ש וצובחים דף כ"ז אמר דמזבח חיטון היו קלפה ומזבח הזהב היו כלי שרת יעו"ש לכן לא נפק לחולין אף ע"י פריטים לכן אמר ק"ק הוא לדי' אולם במזבח החיטון דמתחלל ע"י פריטים לא כתיב בו לדי' וכי"צ אמר קדושין דף כ"ג דכתיב ב' קדש ולא כתיב ב' לדי' יעו"ש היטב. וכי"צ אמרו בסוף פ"ק דתמורה דקדשי צה"צ כתיב קרבן ד' ולא קרבן לדי' יעו"ש:

בהפטרה. זאת תורה הבית על ראש ההר כל גבולו סביב קודש קדשים הנה זאת

תורת הבית. זה מורה דהעיקר כמוש"כ רבינו צפ"י מהלכות בית הבחירה הי' דרשות ביד צ"ד להוסיף על העזרה. כל שירלו אבל רק צה"ס הבית לכן אמר שכל גבולו סביב קדש קדשים הנה זאת תורת הבית שאין להוסיף על הבית רק במקום ההר בלבד וכל ההר מוכן לבנות עליו בית אם ירלו צ"ד ויהא לריך להוסיף אבל יותר מההר לא. וכמו שאמר תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מוכן לשבתך פעלת ד' שכל ההר מוכן לעזרה. יעיין מש"כ רבינו פ"א שם הלכה ג' עוד מקראות ובחידושי על הרמב"ם בזה. וזה נרמז גם בישעיה י"ד עוד היום צבט לעמוד הר בם ליון שכתוב ביתי שכל ההר ראוי להיות בית ודו"ק:

וכן קי"ל דנתנין בפנים שנתן בחוץ כיפר אלא שהבשר אינו נאכלי ובלא"ה חטאות הפנימים נשרפין ולענין אימורים פירשתי בחידושי ואכ"מ. הלא קי"ל דהקטרת נקטר אף אם אין מזבח וכמו דאמר רב בצמים דף ג"ט דמזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו ואינו רק למזבח ולכך כתיב צתר דהשלים כל הדינים מן הכלים והצנינים המוכרחים להשראת הכבוד במשכן הקדוש ולהורות דאין זה רק מזבח בפני עצמה ודו"ק. וזה מכוון הפסוק מלכים ט' והקטיר אותו אשר לפני ד' דאין טעון מזבח רק מקומו כשר להקטיר:

לא תעלו עליו קטרת זרה כו' ומנחה וגסך כו'. הוא לרמז דיש נסכים שמזלפין על גבי האשכים וכדאמר שמואל בצבחים דף ל"א והיו כאלו כתיב לא תעלו מנחה וגסך ר"ל זה המתנדב יין שמזלפין ע"ג האשכים שהוא הקטרה. ולכן כללו בהלאו דלא תעלו עליו ואחר כך מיידי נסכים שנותן לספלים אמר עליו לא תסכו ודו"ק:

וכפר אהרן על קרנותיו כו' יכפר עליו. תנא ציה קרא דמזבח שנעקר מקטירין במקומו אבל דמים לא (וצבחים ג"ט). ולכן תנא דמים דבזה מעבד המזבח שדוקא עליו יכפר אבל קטורת סגי במקומו של מזבח ודו"ק:

וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה כו'. הנה אלא אהרן וב"ד במדבר לא הי' יכול להיות פר העלם דבר דאהרן אינו מופלא לגבי משה והוראה דילי' לאו כלום הוא (הוריות דף ז') וב"ד אינן מופלין לגבי משה והוראתם על הצבור בלא משה לאו מידי ולכן אמר וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה שאין כפרה זו אלא אהרן רק אחת בשנה אבל מזה חטאת הכפורים יכפר עליו לדורותיהם רק אחת בשנה. זה עליו שבע מתנות שהן על גגו של מזבח הזהב שגם לדורות אין זה רק אחת בשנה שצפר כהן משיח וליצור אין שם הוי' על גגו של מזבח ולכן מה שמכפר עליו אין זה רק אחת בשנה ודו"ק:

מדם חטאת הכפורים אחת בשנה כו' קדש קדשים הוא לדי'. הנה לא הזכיר מתן פר כהן משיח ופר העדה בהעלם דבר שאינו רק במקדש. ראב"ע. ויתכן דאמרו בצבחים דף מ"ב תנא דבי ר"י מפני מה נאמרה פרכת הקודש צפר כהן משיח ולא נאמר צפר של לבורי משל למלך כו"ד שסרחה עליו מדינה אם מעוטא סרחה פמליא שלו מתקיימת אם